Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 136 (11934) | 1982 чылдың июнь 11, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кеп.

ХӨЙ ПРОДУКЦИЯ ДЭЭШ

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазының болгаш ону боттандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» илеткелин болгаш Пленумнуң өске-даа документилерин Таңдыда «Россия» совхозтуң коммунистери база ажыл-ишчилери танышкаш, ону амыдыралга боттандырарының хемчеглерин ап эгелээн.

«Чуртта аъш-чем херээн экижидер дээш партияның идип үндүрген программазын совет улус чаңгыс эп-сеткилдиг деткип, социалистиг чарыштың чаа көдүрлүүшкүнүн болдурар дээрзинге бүзүреп турар бис» — деп, эш Л. И. Брежнев Пленумга илеткелинге айыткан. Партияның бо сөстери совхозтуң ажыл-ишчилериниң политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн хайныктырган. Малчыннар, механизаторлар, хову ажылдакчылары ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылынга алдар болдурган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседир дээш чарышты совхоз бүдүрүлгезиниң адыр бүрүзүнде амгы үеде калбарткан. Совхозтуң дирекциязы, партия, профэвилел организациялары күш-ажылчы маргылдааны дээштиг организастаарының хемчеглерин ап турар. Чарыштың негелделерин, шаңнап-мактаарының хемчеглерин ажылдап кылгаш, ону ажылчилерге таныштырып тайылбырлаары, ону чараштыр бижээш көскү черлерге азарын чурумчуткан. Ооң түңнелин айыткан хуусаазында үндүрүп турар.

Совхозтуң малчыннары малды кыштан хүр ажырар, ооң продуктулуун кудулатпас, чаш төлүн менди алыр дээш бо ажыл-агый чылында кызымак ажылдаан түңнелинде көргүзүглери багай эвес болган. Июнь 1-де медээ ёзугаар алырга, малчыннар күрүнеге эът садарының чартык чыл планын 103,4 хуу, сүттү — 88,2 хуу күүсеткен азы 931 центнер эътти, 1675 центнер сүттү саткан. Мал бажы өстүрериниң планы күүсеттинип турар.

Төп сүт-бараан фермазында (эргелекчизи Г. Ф. Давыдов) социалистиг чарышты багай эвес организастаан. Саанчылар ортузунда күш-ажылчы маргылдааны хүннүң-не түңнеп, көргүзүг самбыразынга бижип турар. Ооң мурнуку одуруунда коммунистер чоруп орар. Оларга саанчы Анна Карпова, инек кадарчылары Дажыма Иргит, Василий Хуна хамааржыр. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге бир инекке онаажтыр сүт саап алырын ферма 50 килограммга көвүдеткен.

Ю. П. Федорченконуң удурткан № 1 бригадазының механизаторлары хову ажылдарынга киржир техниканы чогуур үезинде шынарлыг септээш, часкы тарылганы кыска хуусаада агротехниктиг чурумнар ёзугаар чоруткаш, быжыг сагылга-чурумнуу база ажылды эки организастаанындан трактор-хову бригадаларының аразында чарышка бирги черни ээлээн.

Совхозтуң малчыннары, механизаторлары СЭКП ТК-ның май Пленумунуң материалдарын өөренип, ону күүседир дээш ажылдап турар. Бирги ээлчегде малдың баш санын өстүрер, оон хөй продукцияны алыр дээш кызымак ажылдаары негеттинип турар. Ону чедип алыры-биле малга четчир санныг чемнерни белеткээрин шиитпирлээн. Ылангыя чер ажылының культуразын бедидер дээш болдунар-ла хемчеглерни ап турар. Ооң ангыда чайгы семиртилгени, мал чемнери белеткээрин эки организастыг эрттирерин, бо кампаниялар үезинде чарышты канчаар организастаарын совхозтуң дирекциязы, партком, профэвилелдиң ажылчын комитеди дугуржуп чугаалашкан. Хөй продукцияны бүдүрген ажыл-ишчилерге моральдыг болгаш материалдыг шаңналдарны тывсырының хемчеглерин ажылдап кылган.

1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын боттандырары-биле совхозтуң ажыл-ишчилери амгы үеде шалыпчы ажылдап, оон бирги беш чылдың ийиги чылында эки көргүзүглерни чедип алгаш, ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылын төлептиг уткуур сорулганы салганнар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

Бөгүн социалистиг чарыш экранында:

● Үлетпүр база көдээ ажыл-агый допчулалы ● Аъш-чем программазы — бүгүдениң херээ ● Камналга болгаш хумагалал ● Бригада кердэзи.

БҮРҮН КҮҮСЕДИР

ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын амыдыралга боттандырарынга бистиң республиканың районнары, ажыл-агыйлары база боттарының эвээш эвес үлүүн киирип турар. Бо чылдың эрткен беш айларында республика күрүнеге эът садарының чартык чыл планын 55,2 хуу күүседип, 6600 тоннаның орнунга 3641 тоннаны дужааган.

Тожу районнуң совхозтары бирги чартык чылда күрүнеге 150 тонна эът садар тургаш, херек кырында 180 ажыг тоннаны дужаап, планын 120,5 хуу күүсеткеш, районнарның социалистиг чарыжынга ам дээрезинде мурнап турар.

Төп зонаның районнарындан Таңдыдан өскелери планныг даалгаларын база багай эвес күүседип чоруп орар. Каа-Хем район планын 89, Бии-Хем — 83,3, Кызыл район — 72,8 хуу күүсеткилээн. Барыын-Хемчик районнуң ажыл-агыйлары планын ниитизи-биле 65,1 хуу күүсеткеш, барыын зонада амдызында өскелерни мурнап турар.

Ынчалзажок районнарның хөй кезии эрткен айларда күрүнеге эвээш санныг ийикпе деңзизи чиик, деңгилдези кошкак малдарны хөйнү сатканындан план күүседиринге дыка хожудап турар. Ылангыя Тес-Хем район эң-не хожудап каап турар: чартык чыл планын чүгле 17,7 хуу күүсеткен. Ол ышкаш Өвүр планын — 28,2, Чөөн-Хемчик — 29,9, Улуг-Хем — 41,7, Таңды — 42,9 хуу күүсеткен болгаш чарыштың сөөлгү одуруунда чоруп турарлар. Адаттынган районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары, совхозтарның удуртукчулары болгаш специалистери бо чылдың бирги чартында күрүнеге эът садарының планын күүседириниң бүгү-ле организакчы, ажыл-агыйжы хемчеглерин алыр ужурлуг.

Республиканың ажыл-агыйларындан Бай-Тайгада «Мурнакчы», Бии-Хемде «Саян», «Кызыл тараачын», Каа-Хемде «Ленинчи орук», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, Таңдыда «Россия», Кызыл районда «Тере-Хөл» совхозтар болгаш Кызылдың куш фабриказы чартык чылда планныг даалгаларын чедиишкиниг күүсеткеш, боттарының мурнакчы үлегер-чижээн өскелерге көргүзүп турар. Бо совхозтарның ажыл-ишчилери чыл эгезинден тура чедип алдынган эки темпини кошкатпайн ажылдап тургаш, күрүне планнарын чединшкиниг күүседир дээш улам кызымаккай ажылдаары чугула.

Ооң-биле чергелештир бердинген планнарны ыяап-ла күүседириниң арга-курлавырларын дилеп, организакчы, хөй талалыг ажылдарны кылырының орнунга боттарының харысалга чок чоруун көргүзүп турар удуртукчуларның, специалистерниң уржуундан чамдык ажыл-агыйлар дыка хожудап, өске совхозтарны, харын-даа республиканы соңгаар тыртып турар. Ындыгларның чижээнге эът садарының чартык чыл планын чүгле 6,3-30 хууларга күүсеткилээн «Чыраа-Бажы», «Октябрь 30 чылы», «Найырал», «Коммунизмче орук», «Торгалыг», «Хөндергей», «Большевик», «Күш-ажылдың хостуу», Тока аттыг, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Революцияның чалбыыжы» болгаш өскелерни-даа адап болур. Оларның аразында Тес-Хем районнуң дөрт совхозу шуптузу кирип турар.

Бирги чартык чылда күрүнеге сүт садарының планныг даалгазын республика 76,3 хуу күүсеткен. Ынчангаш июнь айда ам-даа 2961 тонна сүттү садары арткан. Моон алгаш көөрге, кылыр ажылдар ам-даа хөй-дүр.

Барыын-Хемчик районнуң совхозтары күрүнеге сүт садарының планын 90,6 хуу чедир күүсеткен болгаш өскелерни мурнап турар. Ол ышкаш Бай-Тайга район планныг даалгазын 85,4 хуу, Кызыл район 83,3 хуу күүседип алган.

Чылдың бирги чартыңда боттарынга бердинген планныг даалгаларны «Хемчик», «Дөң-Терезин», «Малчын», «Ак-Туруг», «Хадын», «Совет Тыва», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «Чаа орук», «Тиилелге» совхозтар чединшкиниг күүсеткеш, мал продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле ажыл-агыйлар аразында социалистиг чарышка мурнап турар.

Ооң-биле чергелештир Мөңгүн-Тайга, Өвүр, Тожу, Улуг-Хем районнарның совхозтары сүт садарынга өскелерден хожудап турар. Ылангыя Бай-Тайгада «Бай-Тал», Бии-Хемде «Шивилиг», Каа-Хемде «Ленинчи орук» совхозтар планының чартык кезиин безин күүседип шыдаваан. Ук районнарның болгаш ажыл-агыйларның удуртукчулары, мал ажылының тускай эртемниглери база малчыннары бирги чартык чылдың арткан хонуктарында күрүнеге садары арткан продукцияны шуптузун садып, планныг онаалдаларны база социалистиг хүлээлгелерни бүрүн күүседириниң дээштиг хемчеглерин алыр ужурлуг. Партия Төп Комитединиң май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, Аъш-чем программазын чединшкиниг күүседири оон улуу-биле хамааржыр болгай.

ШЫҢГЫЫ ТҮҢНЕЛ ҮНДҮРЕР

Эрткен беш айларның түңнели-биле алырга, республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери кол көргүзүглер талазы-биле планныг онаалдаларын күүседип алгылаан болуп турар. Үлетпүр продукциязын сайгарарының планын 103,8 хуу күүсеткен. Пландан ажыр 1,9 миллион рубльдиң продукциязын сайгарган. Дыка хөй бүдүрүлгелер продукция сайгарарының планын ырак-та ажыр боттандырып алыр аргалыг болганнар.

Беш айлар дургузунда бедик бүдүрүкчүлүг, өскелерге үлегер-чижектиг ажылдап келген коллективтер республикада эвээш эвес. Оларның санынга Тываның электри четкилери, Чадаананың тараа сайгарар пунктузу, эът-сөөк далганы бүдүрер заводу кирерлер. Бо бүдүрүлгелер кол көргүзүглер талазы-биле планныг онаалдаларын чүгле күүседип алган эвес, а харын продукция бүдүрериниң хемчээлин эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге элээн улгаттырган.

Үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрер талазы-биле планның ажыр күүсеттинип турарының өзүлдези чогумчалыг боттанып турар. Барааныг продукция бүдүрериниң эрткен беш айларда планныг онаалдалары 101,6 хуу күүсеттинген. Ол үе дургузунда 813 муң рубльдиң үлетпүр продукциязын пландан дашкаар бүдүрүп үндүрген.

1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазында мынча дээн: «Аъш-чем айтырыы — ажыл-агыйда-даа, политика-даа талазы-биле алырга — бо эртип турар он чылдың кол, төп айтырыы болур. Ону чедиишкиниг шиитпирлээриниң үндезини болза, чыл планнарын база ниитизи-биле он бирги беш чылдың планын долу болгаш ажыр күүседири болур». Ону улам тодарады чугаалаарга, үлетпүрнүң, ылангыя көдээ ажыл-агыйның планнарын күүседип шыдавайн тургаш, үлетпүр-даа, көдээ ажыл-агый-даа продукцияларын четчири-биле бүдүрүп албайн чыткаш, Аъш-чем программазын боттандырары берге деп чүвени илергейлээн сөстер-дир. Ынчангаш партияның планнары — чоннуң планнары болганда аңаа үлетпүр ажылдакчылары улуг үлүүн киирер ужурлуглар.

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери эрткен беш айларда пландан дашкаар 54 муң тонна хөмүр-дашты, 6,8 миллион киловатт-шак электри энергиязын, 2,5 дөрбелчин метр эжик блоктарын, 950 тонна тудуг чугайын, 372 тонна чалаң сүт продукциязын, 280 тонна далганны, 5 муң дал эзиртпес суксуннарны бүдүрүп үндүргеннер.

Эрткен беш айларда бир кижиге онаапштыр кылыр ажылдарының планы 101,7 хуу күүсеттинген. Чадаананың хөмүр-даш разрези, Тываның электри четкилери, «Тудуг кезектери» комбинат, пиво заводу, даараныылга фабриказы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң темпизин чедип алганнар.

Амгы үеде (1982 чылдың июнь 1-де байдал-биле) планнаашкынның болгаш норма ёзугаар арыг продукция талазы-биле ажылдың байдалынче 20 бүдүрүлге черин шилчиткен. Ол дээрге бүгү бүдүрүлге коллективтериниң 30,8 хуузу-дур. Ынчалза-даа ол бүдүрүлгелер беш айларның бүдүрүлге планнарын күүседип шыдавайн барганнар. Оларның ынчаар ажылдаанынга «Тыва даг-дүгү» комбинаттың, «Шагонартяжстрой» трестиң үлетпүр бүдүрүлге комбинадының, Кызыл-Мажалыктың тууйбу заводунуң, «Тыва көдээ тудуг» трестиң бүдүрүлгелериниң, республика типографиязының план күүсетпейн барганы улуг салдарлыг болган. Ол ажылдың талазы-биле планнарын «Тудуг кезектери» комбинат, автосептелге болгаш хана материалдары бүдүрер заводтар ажыр күүсеткилээн.

Беш айларның бүдүрүлге планын 13 коллектив күүсетпээн. Олар 455 муң рубльдиң продукциязын чедир бербээннер. Продукция сайгарар планын «Тыва даг-дүгү» комбинат, Кызыл-Мажалыктың тууйбу заводу, Чадаананың ыяш ажыл-агыйы доктаамал күүсетпейн келгеннер. Үстүү-Енисейниң балык заводу, даараныылга фабриказы, алгы заводу, Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкыны хожудап турарларының аразындан үнмээннер. Продукция сайгарарының планын Улуг-Хем район, Ак-Довурак хоорай күүсетпээннер.

Продукция сайгарарының планы хүлээлге күүселдези-биле кады алырга, январь-май айларда күүсеттинмейн барган. Бо талазы-биле көргүзүүн 12 бүдүрүлге боттандырбаан. Оон хараазы-биле 948 муң тууйбу, 6,6 муң кубометр керамзит, 22 муң эжеш кидис идик, 8,7 муң эжеш хөм идик, 61 тонна хлеб болгаш хлеб-булочка кылыглары чедир бүдүртүнмээн. Культура-амыдырал бараанары бүдүрериниң планы күүсеттинмээн. Ол айларда 16 бүдүрүлге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын күүсетпээн. Ниитизи-биле бир миллион рубльдиң продукциязын бербээн. Оон чылдагааны болза, пландан дашкаар дериилгелер септеп турганы, чиг-эт-биле бүдүрүлгелерни четчир кылдыр хандырбааны, күш-ажылды багай организастааны, ажыл шагын чөп ажыглаваааны болур. Ындыг четпестерни моон соңгаар болдурбас херек.

Р. ЕЛИЗАРОВА,
республиканың Статистика эргелелинде үлетпүр килдизиниң начальниги.

Соңгулдаларга уткуштур

ТӨЛЕПТИГЛЕР

Тожу районнуң девискээринде улус депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер калбарган.

Район болгаш көдээ Советтерге депутаттарның кандидаттарынга чон бүдүрүлгениң мурнакчылары — эң төлептиг оолдар, кыстарны депшиткен. Депуттарга кандидаттар бо хүннерде соңгукчулары-биле ужуражып турар. Ужуражылга хуралдарынга соңгукчулар чагыг сүмезин берип турар. Улус депутаттарының чер-чер Советтеринге июнь 20-де болур соңгулдалар хүнүнде төлептиг кандидаттар дээш чон бадылаашкынның чаңгыс кижи дег бээрин бүзүредир турар.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

БЕЛЕКТЕРЛИГ УТКУУРЛАР

«Ак-Туруг» совхозтуң ыяш дилдирер звенозу ажыл-агыйның тудуг материалдарынга херегделиин хандырып, беш айларның планныг онаалдазын күүсеткен.

Чедиишкиниң кол үндезини — социалистиг чарыштың негелделерин хажытпайн турарында, материалдыг болгаш моральдыг деткимчени чарыштың киржикчилеринге чедирип келгенинде. Хоочун тудугжу Мактар-оол Монгушович Кенденге удурткан шалыпчы звено чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүн эки күш-ажылчы белектер-биле уткуурлар.

С. СОТНАМ.

СОЦИАЛИСТИГ НИИТИЛЕЛДИҢ ДЕМОКРАТИЯЗЫ

Бистиң чурттуң чер болганында улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болгаш районнарның (хоорайларның) улус судтарының улус судьяларының 1982 чылдың июнь 20-де болур ээлчеглиг соңгулдаларынга белеткелдер калбаа-биле чоруп турар.

Ам болур соңгулдалар канчаар-даа аажок улуг күрүне ужур-дузалыг. Соңгулдаларга белеткелдер СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң тургустунганындан бээр 60 чылын төлептиг уткуражыр дээш кызымаккай демиселди чорудуп турар совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик идепкейиниң байдалында чоруп турар. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазының болгаш ону боттандырар хемчеглерниң дугайында» илеткелин бүгү совет кижилер канчаар-даа аажок улуг сорук кириишкин-биле уткуп хүлээп алганнар.

Соңгулдалар чер-черниң 51 муң ажыг Советтеринге, оларның иштинде: крайларның 6, областарның 123 Советтеринге, автономнуг областарның 8 Советтеринге, автономнуг округтарның 10 Советтеринге, 5,8 муң районнар, хоорайлар, хоорайларда районнар Советтеринге болгаш 45 муң ажыг суур болгаш көдээ Советтерге болур.

Чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттарны депшидериниң талазы-биле хуралдар эрттирери чуртта доозулган. Хуралдар улуг көдүрлүүшкүн-биле эртип, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң эвилелиниң бузулбас чаңгыс эвин, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң иштики база даштыкы политиказын ажылчы чоннарның кызыгаар чокка деткээн чүүлдүгзүнүүшкүнүн, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын долгандыр совет улустуң сырый каттыжыышкынын көргүскен. Чогуур соңгулда комиссиялары соңгулдалар дугайында хоойлулар-биле доктааткан хуусааларда депутаттарга кандидаттарны бүрүткээн.

Чер-чер Советтериниң депутаттарының кандидаттары мурнакчы ажылчыннар болгаш колхозчулар, улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының специалистери болгаш удуртукчулары, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчылары, эртемниң болгаш культураның төлээлекчилери, армияның болгаш шериг-далай флодунуң шериг албанныглары боор турарлар.

Районнарның (хоорайларның) улус судтарының улус судьяларынга 10 муң ажыг кандидаттарны депшиткеш, бүрүткээн. Ол судтарга соңгулдалар эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң 1981 чылда хүлээп алганы чаа хоойлуларга үндезилээш, эң баштай чорудар. Бүгү чуртка ниитизи-биле 4276 улус судтарын соңгуур апаар. Улус судьяларын соңгууру-биле он муң ажыг соңгулда округтарын тургускан.

Улус депутаттарының Советтеринге соңгулдаларны болгаш улус судьяларының соңгулдаларын эрттирерин хөй-нийти организацияларындан, күш-ажылчы коллективтерден, шериг албанныгларының хуралдарындан чоруткан төлээлекчилерден тургустунган соңгулда комиссиялары хандырар. Чуртта ниитизи-биле 940 муң ажыг соңгулда комиссияларын тургускан, ында 8,5 миллион ажыг кижи кирип турар.

Комиссияларның 58 хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар, 50 хуу херээженнер, 32 хуузу 30 хар чедир назылыг аныяктар, 59 хуузу партия кежигүнү эвестер. 460 муң комиссияларның даргалары ажылчыннар болгаш колхозчулар боор турар.

Бадылаашкыннарны чорудары-биле база бадылаашкынны санаары-биле хоорайларда, суурларда, көдээ черлерде болгаш өске-даа чурттакчылыг черлерде 174 муң ажыг соңгулда комиссияларын тургускан. Оларны санаторийлерде болгаш дыштанылга бажыңнарында, эмнелгелерде болгаш эмнелгениң өске-даа турум албан черлеринде, шериг кезектеринде, улуг-улуг демир-орук станцияларында, аэропорттарда, далай болгаш хем порттарында, поляр станцияларында болгаш соңгулдалар хүнүнде эжиндириишкинде чоруур суднолорда база тургустунуп турар.

Соңгулда участоктары, участоктар комиссиялары болгаш соңгукчуларның данзылары-даа чер-чер Советтеринге соңгулдаларга болгаш улус судьяларының соңгулдаларынга бир дөмей, ниити болур.

Амгы үеде депутаттарга болгаш районнарның (хоорайларның) улус судтарының улус судьяларынга кандидаттар-биле ужуражылгаларының хуралдары эртип турар. Соңгукчуларның данзыларын бүгү-ниити танышсын дээш тургускан. Соңгулда бюллетеньнерин белеткээри дооступ турар.

Партия органнарының удуртулгазы-биле организастыг болгаш агитас-пропаганда ажылы идепкейлиг чоруп турар. Муң-муң агитаторлар, пропагандистер болгаш политинформаторлар Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы-даа политиказының дугайында, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче угланган хемчеглерниң дугайында, СЭКП Төп Комитединиң май (1982 ч.) Пленумунуң түңнелдериниң дугайында, совет соңгулда системазының демократтыг принциптериниң дугайында беседаларны болгаш лекцияларны соңгукчулар мурнунга кылып турарлар.

Соңгулдаларга белеткелдерни ССРЭ Конституциязының, эвилелдешкен, автономнуг республикаларның конституцияларының болгаш соңгулдалар дугайында хоойлуларының негелделеринге хажык чок дүүштүр, доктааткан хуусааларында чорудуп турар. Ээлчеглиг соңгулдалар социалистиг демократияның принциптериниң тиилелгезин база катап көргүзүп бадыткаар болгаш партия-биле улустуң чаңгыс эвин, бистиң чуртувустуң улустарының найыралын моон-даа соңгаар улам быжыглаарынга идиг болуру чигзиниг чок. (СЭТА).

ИНТЕГРАЦИЯНЫ ХАНЫЛАДЫРЫНЫҢ ОРУУ-БИЛЕ

БУДАПЕШТ. Үзел-бодалдарның принципиалдыг чаңгыс эви болгаш социал-экономиктиг хөгжүлдениң, делегей политиказының бүгү кол айтырыгларын дугайты чөпшээрежиишкинниг чорук Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттарның харылзааларында сыныш дивес боттуг чүүл апарган. ЭДЧ сессиязының ында XXXVI хуралы ону база дагын бадыткап турар.

Кады ажылдажылганы улам ханыладырының сорулгаларын чугаалажып тура санал берген чазактар баштыңнары эрткен чыл ЭДЧ кежигүннери чурттарның экономиктиг болгаш эртем-техниктиг күчүзүнүң шынар деңнелиниң бедиишкини-биле демдеглеттингенин айыткан.

Демниг харылзааларны социалистиг интернационализм принциптериниң ёзузунга калбартып ханылатпышаан, акы-дуңма чурттар үлетпүрнү бедик бүдүрүкчүлүг хөгжүлдениң оруунче шилчидериниң, ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктының бедидериниң нарын айтырыгларын чайгылыш чок шиитпирлеп турарын хуралга демдеглээн.

Үлетпүр продукциязын кылып үндүрериниң немей өзүлдезиниң кол кезиин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип тура чедип алган.

ЭДЧ чурттарының экономиказының хөгжүлдези болгаш кады ажылдажылгазы оларның политиктиг болгаш экономиктиг угланыышкынының эртемге үндезилеттингенин, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның акы-дуңма күрүнелеринге эрткен съездилериниң делегей харылзааларының перспективаларынга берген үнелээшкиннериниң шынының бадыткаан.

Күжениишкиннерни каттыштырарының эң чугула талаларының бирээзи — планныг ажыл-чорудулгага кады ажылдажылга. Амгы беш чылга улус ажыл-агый планнарын аайлаштырары доозулган. Материалдыг бүдүрүлгениң кол адырларынга кады ажылдажылганың узун хуусаалыг улуг программаларын чогаадып тургузары болгаш боттандырып эгелээри-биле ол ажылды сырый холбаалыг чорутканын демдеглезе чогуур. Хөй болгаш ийи талалыг үндезинге бүдүрүлгени специализастаарын болгаш кооперастаарын улам хөгжүдеринче улуг кичээнгейни салган.

Июнь тоста сессияга делегациялар баштыңнарының хуралы болган. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, ЭДЧ кежигүннери өске-даа чурттарның болгаш Югославияның делегацияларының удуртукчулары аңаа киришкен. Редакция комиссиязы ажылдап кирипкен. Сессияның документилериниң төлевилелдерин ол көрүп турар.

ЭДЧ сессиязы ажылын уламчылавышаан.

В. ПЕТРУНЯ,
В. НЕМЦЕВ.
СЭТА-ның тускай корр.

ОРГАНИЗАСТЫГ ЭРТТИРЕР

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болгаш улус судтарынга соңгулдаларга белеткелди республиканың министерстволары, ведомстволары болгаш оларның чер-черде адырлары канчаар чорудуп турарын чугаалашкан. Аңаа хамаарыштыр дыңнадыгны Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. С. Бойду кылган. Улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болгаш улус судтарынга соңгулдаларга белеткелдерге ол доктаавышаан, соңгулдалар хүнүнде чурттакчылыг черлерни транспорт, телефон, радио харылзаазы-биле бүрүн хандырарынче, чер-черге чорудар культура-массалыг хемчеглерже, садыг хандырылгазынче болгаш чамдык өске-даа айтырыгларже министерстволарның, ведомстволарның удуртукчуларының кичээнгейин угландырган.

Республиканың бүдүрүлге-техниктиг харылзаа эргелелиниң начальниги А. К. Иргит, садыг министри К. Х. Шавыраа, кадык камгалал министри Н. В. Сизых болгаш оон-даа өскелер үстүнде айтырыгга хамаарыштыр тус-тус дыңнадыгларны кылган.

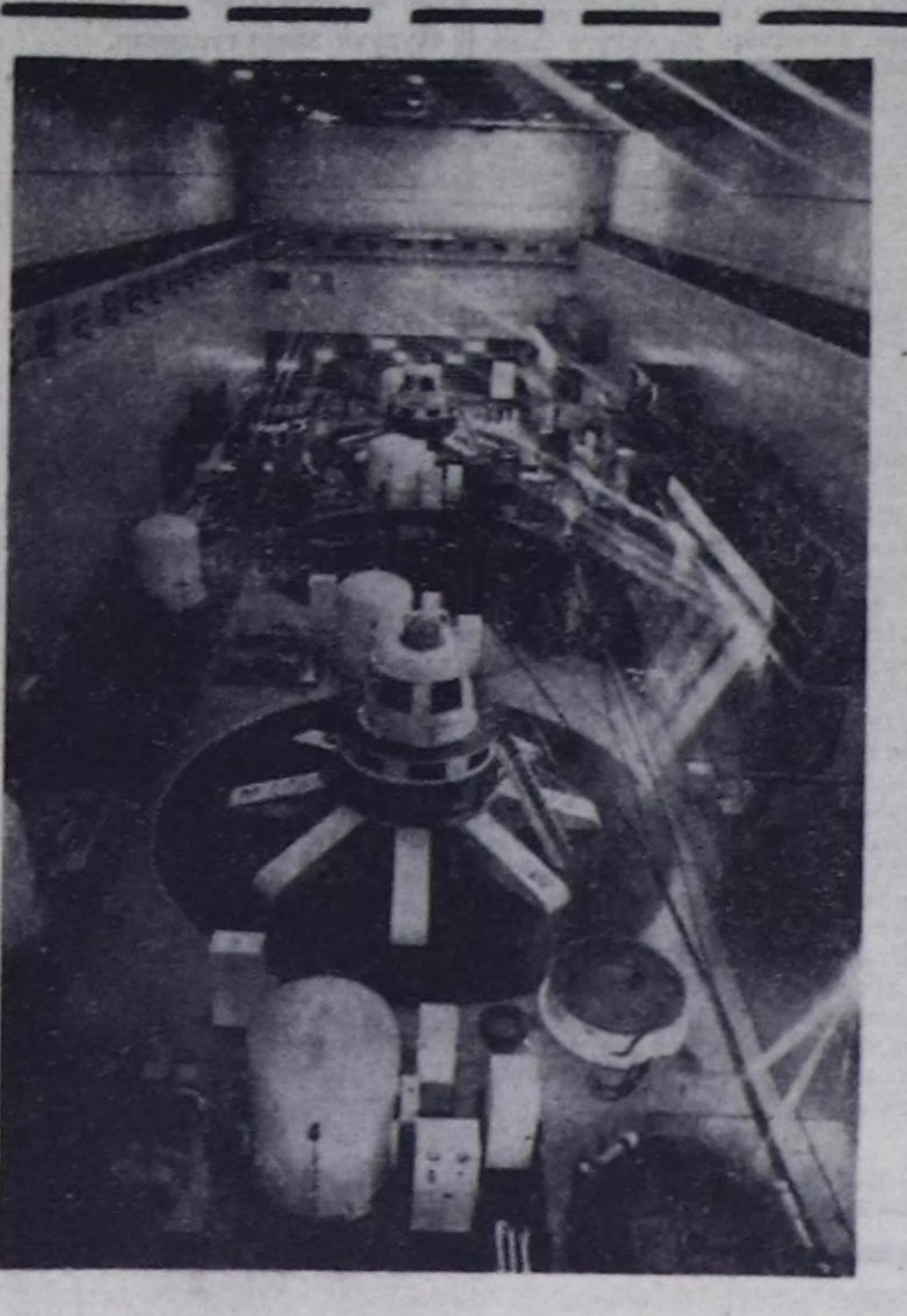

1982 чыл Якут АССР-ниң ажылчы чоннарынга ийи дакпыр байырлалды сөңнээр. ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чыл оюн олар демдеглевишаан, бодунуң автономнуг республиказының 60 чылын база уткуурлар. Ук республикада якуттар, орустар, эвеннер, эвенкилер, чукчалар, юкагирлер чурттап турарлар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының мурнунда чүгле өлүк-тывыш болгаш хол-биле кылыр ажылдар бүдүрүп турган черде ам даг-тывыш үлетпүрү, өңнүг металлургия, судно тудуушкуну, ыяш үлетпүрү шалыпкын темп-биле хөгжүп турар. Кокетуг хөмүр-даш тып турар Нерюнгриден черже демир-орукту ажытканы, ооң баазазынга хөмүр-даш комплекизин тургусканы автономнуг республиканың бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге чугула болуушкун.

ЧУРУКТА: Вилюй ГЭС-тиң машина залы.
Ю. ИЛЬЕНКОНУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникаы.

Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин-амыдыралга!

XI БЕШ ЧЫЛ: бүгү талалыг интенсификация

Чарыш — чедиишкинниң быразы, кижизидикчи күш

1982 ийиги чыл

ИЮНЬ

«Аъш-чем айтырыын шиитпирлээри дээрге, кедээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдери, болбаазырадып кылыр үлетпүрнүң күчүлерин улгаттырары-дыр.»

(СЭКП ТК-ның май (1982 ч) Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң илеткелинден).

Аъш-чем программазы—бүгүдениң херээ

КУРЛАВЫРЛАРНЫ АЖЫГЛААР

Таңды районда Тока аттыг совхоз—Тываның эң хоочун кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң бирээзи. Ол нарын дүктүг уксаалыг хой өстүрер угланыышкынныг. Чыл бүрүде-ле уксаалыг хөй-хөй аныяк тогдуларны, кошкаржыктарны республиканың совхозтарынга садып турар. Ооң-биле чергелештир ук совхоз хөй сүттү бүдүрүп, күрүнеге садып турар. Чер ажылының талазы-биле совхоз картофель бүдүреринге специализастаттынган.

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин база аңаа бадылаан Аъш-чем программазын боттандырары-биле совхозтуң ажыл-ишчилери кандыг хемчеглерни ап, канчаар ажылдап, бар болдунар аргаларны болгаш курлавырларны ажыглап турарын чугаалап бээрин директор Иван Павлович КОЗЛОВТАН «Шынның» корреспондентизи Куулар Аракчаа дилээн.

— СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазының болгаш ону боттандырар талазы-биле хемчеглерниң дугайында» илеткелин бистиң совхозтуң ажылишчилери улуг көдүрлүүшкүн болгаш сорук кириишкин-биле хүлээп алган. Пленумнуң шиитпирлерин боттандырар дээш улам-на күжениишкинниг ажылдап турар.

Бирги кварталда совхоз 212 тонна сүт бүдүрер планын 250 тонна кылдыр күүсеткен. Күрүнеге 187 тонна сүт садар турган, херек кырында 222 тоннаны дужааган.

Аъш-чем программазын боттандырар дээш, сүт бүдүрерин көвүдедириниң бүгү курлавырларын ажыглаар апаар бис. Сүт бүдүрериниң цех системазын шиңгээдип алганы чорук сүт саалдазын элбедириниң болдунар аргазын берген. Бо депшилгелиг чаа технологияже шилчиири биске белен эвес болган. Ону үш чыл дургузунда практикалап, өөренип келгеш, ферманы цех системазынче шилчидерин бүрүн доостувус.

Сүт бүдүрериниң бо чаа технологиязын кысказы-биле тайылбырлаарга мындыг. Сүт бүдүрери дөрт цехтен тургустунган. Саалда цеги. Аңаа 300 инек турар. Чылда 700 тонна сүт бүдүрер күчүлүг. Саанчы саны мурнундаагызындан элээн кызырылган, а ол-ла үеде сүт саалдазы 100 тоннага көвүдээн. Инекти бызаалады, инектер саар цехке 50 чедир инек турар. Инек аңаа төрээш, 20 хонган соонда, саалда цегинге дужаап бээр. Инектерни төрүүрүнге белеткээр цехке боос инектер 30—40 хонук турар. Оларны тускай рацион ёзугаар азырап чемгерер. Адак сөөлүнде бызаа азырап өстүрер цех бар. Мурнунда турганынга бодаарга, фермадан 6 кижини хостап, өске ажылче шилчиткен.

Амгы үеде сүт комплекизи канчаар ажылдап турарыл? Бир эвес эрткен чылын цех системазынче бүрүн шилчивээнде, фермага хүнде 2.2 тонна сүттү бүдүрүп турган болза, ам 3 тонна чедир саап ап турар апарган. Ол дээрге хүнде 600—700 кг сүт хөй-дүр. Ам бир инекке онааштыр фермага ниитизи-биле хүнде 8,2 кг сүттү саап ап турар. Совхозтуң күрүнеге сүт садар чыл планы 660 тонна. Ооң ажыр 100 тоннаны дужаар деп шиитпирлээн бис. Ол болза, СЭКП ТК-ның май Пленумунга хүлээп алган Аъш-чем программазын күүседиринге бо чылын бистиң салыышкынывыс болур ужурлуг. Ону чедип алыры-биле саар инектиң бажын 10 хуу көвүдеткен. Оон аңгыда чайгы оларны ажыктыг кылдыр ажыглап, саар инекти дүне кадарарын, чудаи-биле чемгерерин организастаан.

Эът бүдүрери нарын айтырыг. Чүге дээрге эрткен кыш кончуг берге болган, ылаңгыя шээр малдың баш саны дыка хораан. Бо чылын күрүнеге 445 тонна эът садар планныг бис. Бар малдың бажын шоолуг кызырбаан тургаш, эът планын чүгле күүседирин эвес, харын ажырарын чедип алыры чугула. Ынчангаш бистиң кол-ла ынавыжывыс—садар малды семиртип азыралга тургузары. Хойну азыраар тускай шөл бисте бар. Хураганнарны аңаа апаргаш, концентрат-биле болгаш чаа кескен меде сиген-биле ыяк азыраар. Садар үеде оларның ортумак дириг деңзизи 35 кг-дан куду эвес болурун чедип алыр. Ындыг янзы 35 тонна эки шынарлыг хой эъдин күрүнеге садар. Холуттунган улуг хойларны база иштерин 1500 баштыг чайгы семирти одарладылгага тургузар. Одар оъду бисте бо чылын аажок чаагай үнген. Садары-биле семирти кадарып турар хойга концентратты база немей бээр. Оларның ортумак дужаалда деңзизи баш бүрүзүнден 50 кг болур. Оон 75 тонна хой эъдин дужаар. Эът планының артканын мыйыстыг бода малды семиртип азыраш, ооң күселиң-биле күүседир.

Совхозтуң күрүнеге эът болгаш сүт садар планын күүседиринге хуунуң дузалал ажыл-агыйы биче эвес идигни берип турар. Хуунуң дузалал ажыл-агыйын деткиириниң дугайын СЭКП ТК-ның май Пленумунга демдеглээн. Ынчангаш бис олче чогуур кичээнгейни база салып турар бис. Одарладыр малда малчыннардан аңгыда, совхозтуң суурларында 360 өреге бар. Оларның хуузунда саар инек 700 баш, хаван 1.5 муң баш болуп турар. Ынчангаш бо чылын ажылчыннарның хуузунда дузалал ажыл-агыйындан 100 тонна хаван, 60 тонна инек эъдин садып алырының керээзин совхоз чарган. Керээ ёзугаар концентраттыг база бедүүн чемнерни садып, кезип алыр сиген шөлүн айтып, белеткээн сигенни сөөртүр транспортту берип турар.

Чурттуң Аъш-чем программазын боттандырары-биле бистиң совхозтуң мал ажылының талазы-биле ап турар хемчеглери ындыг-дыр. Чер ажылының продуктуларын бүдүрерин база күрүнеге садарын көвүдедир хемчеглерни совхоза телевилээн. Совхоз картофель тарып өстүреринге специализастаттынган болганда ооң дүжүдүн бедидер апаар. Ол культураны 300 гектарда олурткан.

МУРНААННАР

«Каа-Хем» хөмүр-даш разрези, Тываның электри четкилери, «Тыва кобальт», «Тудуг кезектери» комбинаттар, Кызылдың сүт заводу, Чадаананың саржаг заводу, найысылалдың сайгарылга баазазы, Чадаананың тараа сайгарар пунктузу, эът-сөөк далганы бүдүрер завод, Кызылдың, Чадаананың, Ак-Довурактың, Хову-Аксының, Туранның хлеб заводтары.

ЭЪТ: «Мурнакчы», «Россия», «Саяң», «Кызыл тараачын», «Тоора-Хем», «Май 1», «Ленинчи орук», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «Тере-Хөл».

СҮТ: «Малчын», «Дөң-Терезин», «Хемчик», «Ак-Туруг», «Хадың», «Совет Тыва», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «Чаа орук», «Тиилелге».

ДЕҢЗИ НЕМЕШКЕН

«Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая хойжу бригадазының кежигүннери СЭКП ТК-ның май Пленумунуң хүлээп алганы ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын сеткил ханыышкын-биле хүлээп ап, чайлаглаашкын айларының дургузунда шээр малдың семиртилгезин бөгүнгүнүң негелдезинге дүүштүр чорудар деп планнаан.

Хойжулар май айда кедээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң, мал бажы камгалаарының талазы-биле социалистиг чарышка үре-түңнелдиг болган. Чүс башка-ла онааштыр 98 баш кылдыр алган чаш төл онча-менди, олар ам улуг хураганнар апарган.

Чайлагның чаагай, чечектиг одарынга шээр малдың деңзизи немежип турар.

Ч. САЛЧАК.

Экономика камналгалыг болур ужурлуг

БАЗА БИР САЛЫЫШКЫН

КАМНАЛГА болгаш хумагалал дээш демисел, сөөртүлгени тускайлаан транспорт-биле организастаалының дузазы-биле чидириглерни эвээжедири болгаш шынарын экижидери Аъш-чем программазын боттандырарынга база бир салыышкын болур. Амыдыралчы ужур-дузалыг бо сорулганы ажыл-херекке боттандырар дээш Тываның автотранспорт эргелелиниң бүдүрүлгелери кывар-чаар материалдарны болгаш одаар чүүлдү камналгалыг чарыгдаарынга хамаарышкан хемчеглерни ап чорудуп турар. Камналга-хумагалалды тургузарынга тус-тус чолаачыларның аразында социалистиг чарыш кол черни ээлээн. Автомашиналарга техниктиг септелгени чогуур үезинде чорудуп, ылаңгыя соок үеде оларның ажыглалын экижиткенинден кывар-чаар материалдар камнаттынып келген. Ону сан-чурагайлар-биле көргүзерге мындыг: эргелел 1981 чылда 289,4 тонна бензинни, 330,1 тонна кывар-чаар материалды камнап албышаан, 7980 муң тонна чүъктү сөөрткен.

Юбилейлиг чылды бистиң эргелелдиң автобүдүрүлгелери күш-ажылчы чедиишкиннерлиг эгелээш, бирги кварталда 92 тонна бензинни, 19.9 тонна кывар-чаар материалды камнап алган. Кызылдың пассажирлер, № 2, Ак-Довурактың, Минусинсктиң АТБ-лериниң чолаачылары камналга-хумагалалдыг болганнар. Найысылалдың пассажирлер автобүдүрүлгезиниң мурнакчы чолаачылары Николай Кучинский, Юрий Иванов, Пётр Черных эрткен чылдың дургузунда 2 муң ажыг литр кывар-чаар материалдарны камнап ап, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдааннар. Ак-Довурактың АТБ-зының чолаачызы А. Крылов ол-ла үениң иштинде 2520 литр, Минусинсктиң автобүдүрүлгезиниң чолаачылары Г. Губанов, Г. Верзильев 3 муң литр кывар-чаар материал камналгалыг болганнар.

Автотранспорт эргелелиниң АТБ-лери ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылын төлептиг уткуур дээш калбарган чарышка киржип тура, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Ону тодаргайлаарга, юбилейлиг чылда Минусинсктиң АТБ-зи 50 муң литр бензинни, 130 тонна хөмүр-дашты, Кызылдың пассажирлер АТБ-зи 8 муң литр бензинни хумагалап алырын хүлээлгелеринде айытканнар. Бедик мергежилдиг септекчилерниң ажылы эки түңнелдерлиг болуп, кывар-чаар материалдарның камналгазынга магадылал болуп турар. Дуржулгалыг септекчи Николай Константиновтуң септээн карбюраторларының ажылдаары идегелдиг. Ажылдап турар цехин дерип каастаарынга ол идепкейлиг киржип. Кызыл хоорай Совединиң депутаты хүлээлгезин база эки күүседип, сонгукчуларының киирген чагыгларының күүселдезин чедип алыр дээш кызымаккай ажылдап турар. Автослесарьлар С. Раков, Г. Михайлов болгаш оон-даа өскелериниң септээн дериглелери ынаныштыг ажылдап, автомашиналарның туруушкун чок ажылдаарын хандырып келген.

Чамдык чедиишкиннер бар-даа болза, найысылалдың № 1, 3 АТБ-лери кывар-чаар материалдарга камналганы тургуспайн, оларны чогуур нормазындан ажыр чарыгдап турар. Ооң кол чылдагааны—дыка хөй автомобильдерниң спидометр чок ажылдап турарында. Ынчангаш кывар-чаар материалдарның кайы хире чарыгдаттынып турары билдинмес.

Кызылдың № 1, 3 АТБ-лери эрткен чылда тус-тузунда 624 тонна хөмүр-дашты камнап алганнар. Котёлдарның септелгезин үезинде чорудкаш, одалга системазын соок үеде чылыглааш, чылыгны ёй-тап ажыглап келгенинден хөмүр-даш камнаттынган. Ол бүдүрүлгелериниң котёлдарының хүлүн аштаар транспортёрну база ажыглалга киирген.

Автомашиналарның карбюраторларын болгаш бензин насостарын септеп, оларның дериглелерин чаартып таарыштырып турары кывар-чаар материалдарга камналганы болдурган. Он бирги беш чылдың ийиги чылының планныг даалгаларын чедиишкинниг күүсеткеш, кывар-чаар материалдарга, одаар чүүлдерге камналганы тургузар дээш автотранспорт эргелелиниң бүдүрүлгелери улам эки ажылдаар сорулганы мурнунда салганнар.

В. ПАЛАМАРЧУК.

Автотранспорт эргелелинде чүък сөөртүлге килдизиниң начальнигиниң оралакчызы.

БРИГАДА КЕРЭЭЗИ: сайзыраңгай арга-биле

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизинге чугаазынга күш-ажылды бригада аргазы-биле организастаарының болгаш идиг бээриниң хевирлериниң дугайын онзалап чугаалаан. Ол аргалар бүдүрүлгениң ажыктыын бедидипшаап, партияның амгы үе-чада экономиктиг стратегиязынга долузу-биле дүгжүп турарын демдеглээн.

Он бирги беш чылда тудуг-монтаж ажылдарын улам ыңай көвүдедирин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң күселиг-биле чедип алыр. Бо сорулганы шиитпирлээринге, иштики курлавырларны мобилизастаарынга бригаданың кереэлиг ажылдаар аргазын улам нептередири болгаш сайзыраңгайжыдары онза чугулалап көрүп турар. Эге коллективтерге капитал тудугну организастаарынга ол арга шынап-ла таарымчалыг.

Бригада кереэзин ёзугаар ажылдаарда: комплекстиг азы специализастаттынган бригада администрация-биле кереэ чарар, тудугнуң нормазында көрдүнгенинге дүүштүр кылыр ажылдың хемчээлин, хуусаазын аңаа айтыр, ажылды эки шынарлыг кылыр, материал-техниктиг курлавырларны чеп чарыгдаар апаар. Администрация чери кереэде көрдүнгениң ёзугаар инженерлиг удуртулганы боттандырып, материал-техниктиг курлавырлар-биле хандырарын тудугнуң бүгү хуусааларын сагыырын хандырар. Бригаданың ажылчыннары боттарының кол шалыңынга немей материалдыг идиг бериишкиннерин алыр, ону боттандырарда ажылдың шынарын, материалдарның, электроэнергияның камналгазын, машиналарны болгаш механизмнерни чеп ажыглаанын барымдаалаар.

Бригада кереэзи-биле ажылдаар арганың эгелекчилери — Москва чоогунда Зеленоград хоорайда Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. А. Злобинниң бригадазы болур. Ол ийи чыл бурунгаар төрүттүнген ол патриоттуг эгелээшкинниң эгелекчилери ажылды ынчаар организастаарының артык шынарларын бадыткап көргүскеннер. Амгы үеде бүгү чуртта ол арга-биле 81 муң ажыг бригадалар ажылдап турар. Олар тудуг-монтаж ажылдарының 40 хире хуузун кылып турарлар. Санап көргениң ёзугаар алырга, ол чаа арга-биле кылган бир миллион рубльдиң ажылынга-ла 12 кижиниң күжү камнаттынар.

Бригада кереэзи-биле ажылдавайн турар коллективтерге бодаарга, бот-орулга-чарылгалыг бригадаларда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 30 хуу бедик.

Бригада кереэзи — тудуг-монтаж ажылдарын шапкынчыдарының, объектилерни ажыглалга киирерин дүргедедириниң таарымчалыг аргазы, тудугжу ажыл-ишчилерни кижизидериниң болгаш күш-ажылчы турум коллективтерни быжыглаарының дээштиг чепсээ. Бистиң республиканың тудугларынга бригада кереэзин калбаа-биле нептерединге ажыл-агый болгаш профэвилел организацияларының тодаргай угланыышкынның, доктаамал ажылы улуг идигни берип турар.

Тудугжулар бистер бот-орулга-чарылганы улам ыңай быжыглаарын чугулалап көрүп, деткип турар бис. Бригада бүрүзү тудугнуң ёзулуг ээзи болган турарын чедип алыр дээш, аңаа ажылды ынчаар организастаары чугула айтырыгларның бирээзи. Ылаңгыя күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чоруктарны болдурбас, күш-ажылды организастаанында четпестерни чайладыр талазы-биле ажылды бот-орулга-чарылгалыг бригадалар эки организастап шыдаар дээрзин практика көргүскен.

Дуржулгалап алгаш көөрге, чамдык тудугларның удуртукчулары бригада кереэзин ёзугаар арганы чедир үнелеп көрбейн турарын база чугаалаза чогуур. Чижээ, «Тыва септелге тудуг» тресте бригада кереэзин барык нептеретпейн келген, а «Шагонартяжстрой» болгаш «Тыва кедээ тудуг» трестерде ол арганы нептередип турарында ёзу барымдаалаар чоруктар эвээш эвес. Амгы үеде «Тыва тудуг» тресте бригада кереэзи-биле 10 бригада ажылдап турар. Депшилгелиг арганы нептереткениниң ачызында бо чылдың бирги кварталында 864 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылын кылыр планын 960 муң рубльге күүсеткен. Олар тудуг-монтаж ажылының 47 хуузун күүсеткени ол. «Кызыл тудуг» эргелелинде хоочун тудугжулар А. Д. Воронинниң, Ч. Ч. Доңгактың бригадалары социалистиг чарыштың мурнакчыларының одуруунда кирген.

Мээң штукатурлар бригадири болуп ажылдап турарым 48 дугаар тудуг эргелелинде бригада кереэзиниң элээн сайзыраңгай аргазын ажыглап, бо аргаже ийи участокту—штукатура ажылының болгаш шеверлел ажылының участоктарын шилчиткен. Бистиң участогувуста бүгү-ле ажыл чогуур деңнелде эвес болбайн аан. Чүге дизе чамдыкта кереэде көрдүнген чүүлдер күүсеттинмейн-даа баргылаар боор-дур.

Кереэде көрдүнген чүүлдерниң үстү бээриниң кол чылдагааны—туйбуну. Демир-бетонну чедирип бээрин чамдыкта узуктелдире бээринде, механизмнер-биле ёй-шаанда хандырбайн баргылаарында. Ындыг четпестер ажылды ёй-шаанда доозарынга, кереэлиг организацияларга кылза чогуур ажылды хүлээдип бээринге, шеверлел ажылын график ёзугаар эгелээринге, объектини чогуур хуусаада дужаарынга шаптыктыг болуп турар.

Ынчангаш бот-орулга-чарылгалыг бригадаларның ажылын чедиишкинниг организастаарынга хүн бүрүнүң тодаргай инженерлиг удуртулгазы, материал-техниктиг курлавырлар-биле деңдески хандырары чугула деп бодаар мен.

Е. БИЗЯЕВА,

профоблчөвүлелдиң штаттан дашкаар секретары, ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизиниң делегаты.

ӨСКЕЛЕРГЕ ТАЙЫЛБЫРЛААР, НЕПТЕРЕДИР

Дуржулга

СЭКП обкомунуң бюрозунуң база Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «1982—1985 чылдарда республиканың совхозтарынга өшкү, сарлык, теве, иви ажылын хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» бо чылдың март та хүлээп алган доктаалында совет дүктүг уксааның өшкүлерин өстүрер тускайлаттынган фермаларны «Сүт-Хөл», «Күш-ажылдың хостуу», «Тээли», «Тес-Хем» совхозтарга тургузары көрдүнген.

Ындыг сорулга мооң мурнунда-ла салдынган болгаш ону чоорту боттандырары-биле «Тээли» совхозтуң хөй өшкүлүг «Найырал» салбырынга кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының дузалал пунктузун тургускан. Пунктунуң эртем ажылдакчылары совхозтуң специалистери-биле кады класстыг өшкүлерни тускай кодаларга аңгылап үзер, оларның баш санын өстүрер, уксаалыг шынарын улам экижидер талазы-биле элээн ажылдарны кылган. Ооң түңнелинде ажыл-агыйның өшкүзүнүң саны дыка өзүп, бо хүннерде 9250 ашкан болгаш уксаалыг малдың, оларны аңгылап тургускан кодаларның саны база-ла көвүдээн.

— Өшкүнүң экономиктиг ажыы ук малды азырап өстүреринге үндүрер чарыгдалдардан ораичок улуг болгаш ол орулгалыг мал дээрзин амыдырал бадыткаан-дыр — деп, Найырал салбырының эргелекчизи Буян Хертекович Билчей чугаалады.— Ынчангаш сарлык, теве, иви малдарны өстүрери-биле чергелештир, өшкү ажылын сайзырадып, ооң продуктулуун бедидеринче партия, чазактың сагыш салып турары-даа билдингир. Ол, шынап-ла, ёйү келген-даа, шиитпирлээри чугула-даа айтырыг.

Найырал салбырының одаржевискээри даг-даштыг кадыр-берт болгаш, өшкүге ёзулуг-ла таарышкан оран. Уксаалыг мал фермазын маңаа тургузар дээн-даа таварылга эвес. Бодувустуң талавыстан дүккүр уксаалыг өшкүнү өстүрери-биле чергелештир, малчыннарның ажыл-амыдырал байдалын экижидеринче, кыштагларга чурттаалга бажыңнарын, малга чылыг кажааларны тудуп, электрижидеринче, өске-даа ажылдарны кылырынче кичээнгей салып, олче акша-хереңгини болгаш ажылчын күжүн мөөңнеп эгелээн бис. Бо беш чылда бистиң элээн хөй айтырыглар шиитпирлеттинер ужурлуг.

Совхозтуң өшкүзүн өстүреринге, ук адырны бурунгаар хөгжүдеринге боттарының төлептиг үлүүн киирип чоруур дуржулгалыг кадарчылар хөй. Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыннары Сандүү Чымбаевич Салчак-биле Херелмаа Хуураковна Күжүгет оларның ажыл-ишчи өг-бүлези чогумна ындыгларының бирээзи. Чээрби беш чыл иштинде өшкү кадарып ажылдап келгеш, ук малды азырап өстүрер талазы-биле байлак дуржулганы олар мөөңнээн. Мындыг чижекти ап көрээл. Өшкүлер массалыг төрүп турда, ол кадарчыларның инчеек астып алгаш, черге төрүттүнген анайлар дажыглап, ыңай-бээр халдып турганын кижи хаая көөр. Оларның өшкүлери колдуунда-ла өдекке, кажаага төрүүр. Ооң чажыды чүдел?

— Боос инектиң эмиин, сиирин (кеңгүрээзин) үргүлчү тудуп, хынап көрүп тургаш, төрүүр хүнү кээп, сиири үстү бээрге (кеңгүрээзи дүже бээрге), одарже үндүрбейн, кажаалап алгаш төрүдерин улус черле ажыглап турар. А өшкүнүң база ынчаар «сиирлеп» төрүдүп болурун малчыннар орта билбес, чамдыктары билир-даа болза, шоолуг херексевес боор-дур. Ол арганы бис 1964 чылда Араптан деп хоочун кадарчыдан өөренип алгаш, амга чедир ажыглап чор бис,—деп, Херелмаа Хуураковна чугаалады.— Өшкүнүң кудуруунуң ийи талазында билдирер-билдирбес кырлаң сиирлер бар. Эмин улгаткан өшкүлерниң сиирин салаа бажы-биле иткилеп, тудуп көөрге, дүъшке, 1—2 шакка чедир төрүүр өшкүлерниң сиири үстүп, орну кертие берген боор чүве. Ынчап барган өшкүнү одарже үндүрбейн, кажаага арттырып алыр, ол удавайн-на төрүптер. Ынчангаш өшкүнүң сиирлеп төрүдеринде кижи билбестээр нарын чүве-даа чок.

— Ол ажыктыг арга болдур ийин—деп, С. Салчак чугаага кириипти.—Мал чылыг кажаага төрүүрге, ооң бодунга-даа, төлүнге-даа эки-ле болгай. Доңуп-доржавас. Анайын база дораан эмзирип алыр. Иезиниң эмии-даа ырыкпас. Ол кадарчыга база эки-дир, черге төрүттүнген анайлар дажыглап турбас. Ынчангаш өшкүнү сиирлеп төрүдерин өөренип алырын малчыннарга сүмелексээр-дир мен.

Мурнакчы малчыннар чүгле эрткен беш чылда безин төрүүр 100 өшкүге онааштыр 103 анайны камгалап, өстүрген болгаш өшкү бүрүзүнден 1.2 кг дүктү кыргып, күрүнеге дужааган. Олар бо чылын база-ла чедиишкинниг ажылдап, бедик көргүзүглерни чедип алганнар. Бо бүгүге оларның дуржулгазы дузалааны чугаажок. Хоочун кадарчыларның арга-дуржулгазын өске малчыннарга тайылбырлап, нептередири күзенчиг.

Мал ажылында амгы үеде кол чүүл—малдың шынар составын уксаажыдылга ажылын экижидери, бедик продуктулуг уксааларның малын өстүрери эң чугула болуп турар деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев СЭКП Төп Комитединиң май (1982 чыл) Пленумунга илеткелинге чугаалаан. «Тээли» совхозтуң малчыннары чурттуң Аъш-чем программазын амыдыралга боттандырарының херээнге ол айтыышкынны удуртулга болдурган. Оларның аразында мурнакчы малчыннар — Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи С. Салчак биле Күш-ажылдың Кызыл Тук болгаш «Хүндүлелдиң демдээ» орденнериниң эдилекчизи Х. Күжүгет олар ол чаагай үүле-херекке боттарының төлептиг үлүүн киирер, ССРЭ-ниң 60 чыл оюн күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуур дээш кызымаккай ажылдап турар.

Х-К. МОНГУШ.

Бай-Тайга район.

1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын болгаш ону амыдыралга боттандырарының аргаларын чугаалашкан май Пленумунуң материалдарын Таңды районда Тока аттыг совхозтуң ажылишчилери улуг кичээнгей-биле таныжып, ону изии-биле деткип, амыдыралга боттандырар дээш, күжениишкинниг ажылдап турарлар.

Ажыл-агыйда бөгүнгү кол айтырыг — хову ажылдары. Маңаа совхозтуң беш дугаар хову-трактор бригадазының кежигүннери өскелерге үлегер болуп 130 гектарда кызыл-тасты чашкаш, ооң суггарылгазын эгелей бергеннер.

Хоочун механизаторлар Аракчаа Саны-Хөө, Николай Оюн, Сарыг-оол Оюн, аныяктар Роман Чалзып, Сергей Оюн болгаш оон-даа өскелер социалистиг чарыштың мурнуку одуруун ээлеп турарлар.

ЧУРУКТА: (солагай талада) район Совединиң депутадынга кандидат М. К. Доңгак бригада кежигүннери-биле.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

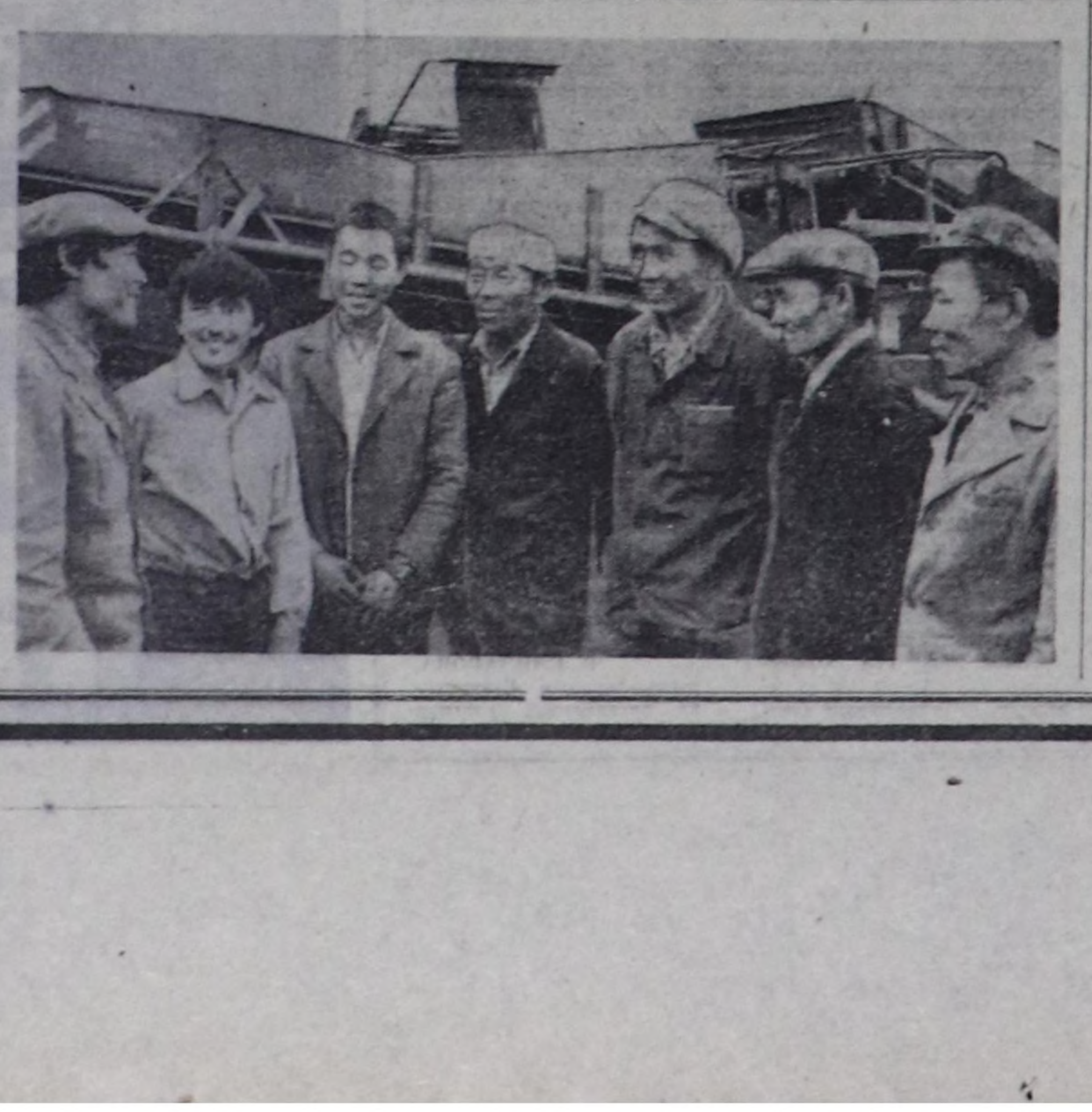

ХОЖУДААННАР

«Тыва даг-дүгү» комбинат, Кызылдың, Кызыл-Мажалыктың эът комбинаттары, Шагаан-Арыгның саржаг заводу, Үстүү-Енисейниң балык заводу, Бай-Хаактың хлеб заводу, Кызылдың дааранылга фабриказы, алгы заводу.

ЭЪТ: «Чыраа-Бажы», «Торгалыг», «Коммунизмче орук», «Октябрь» 30 чылы», «Найырал», «Чодураа», «Тес-Хем», Тока аттыг, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Күш-ажылдың хостуу», «Хөндергей», «Кара-Хөл».

СҮТ: «Бай-Тал», «Шивилиг», «Ленинчи орук», «Кара-Хаак», Ленин аттыг, «О-Шынаа», «Найырал», «Большевик», «Кызыл тук».

БИСТИҢ кандидаттарывыс

НЕГЕЛДЕЛИГ, ДУРЖУЛГАЛЫГ

Кызылдың куш фабриказының коллективи он бирги беш чылдың ийиги чылын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг эгелээн. Эрткен дөрт айларның планныг онаалдаларының бүгү көргүзүглерин колдуунда күүсеткен. Бердинген онаалдадан ажыр 700 муң борбак дагаа чуургазын хереглекчилерге берген. Май айның планын хуусаа бетинде—май 22-де күүсеткеш, күш-ажылчы темпини бичии-даа копкатпайн турар.

Куш фабриказында бодунуң херээнге бердинген мастерлер эвээш эвес. Оларның бирээзинге куш ажаакчызы Мария Гавриловна Рукасуева хамааржыр. Чылда бир төрүүр дагаадан дагаа оглун алыр планын доктаамал ажыр күүседип келген, бо чылдың эрткен айларында көргүзүглери база эки.

Мария Гавриловна бодунга болгаш өскелерге ажыл-иш талазы-биле негелделиг, быжыг сагылга-чурумнуг, ак сеткилдиг кижи деп ооң кады ажылдап турар эштери мактап чугаалажыр. Ол—аныяктарның дагдыныкчызы. Бодунуң ажыл-ижиниң, күш-ажылчы эки көргүзүглерин канчап чедип ап турарының чажыттарын, арга-дуржулгазын аныяктарга күзелдиг-биле чугаалап бергеш, өскелерниң санал-оналын база кичээнгейлиг дыңнаар, ону ажылынга чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаар эки чаңчылдыг.

Мурнакчы ажыл-ишчи, хөй-ниитиниң херээнге бердинген Мария Гавриловнаны эрткен соңгулдаларда Кызыл район Совединиң депутадынга соңгаан. Соңгукчуларның идегелин од төлептиг-биле күүседип турар. Чаңгыс чер чурттуглары ажыл-ишчи куш ажаакчызын база катап район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) материалдарын, 1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын куш фабриказының ажыл-ишчилери танышкып көргеш, чүүлдүгзүнүп деткээш, ону амыдыралга боттандырар дээш кызымак ажылдап турарлар.

В. МААДЫР-ООЛ.

СААНЧЫЛАР

Валентина Түлүшевна Чалзып сүт-бараан фермазынга саанчылап кирген баштайгы чылдарында-ла ажылынга харысалгалыын, чүткүлдүүн, ак сеткилдиин көргүзе берген. Шак ындыг эки шынарларының ачызында быжыглаан инектеринден сүт саап алырының талазы-биле дуржулгалыг саанчылардан дудак чок болу берген. Бодунуң херээнге бердинген саанчы мурнакчыларның одуруунга кирген.

Коммунист В. Т. Чалзып он ажыг чылдарның дургузунда Таңдыда Тока аттыг совхозтуң Кулузун сүт-бараан фермазында ажылдап турар. Бо аразында ферманың материал-техниктиг баазазы быжыккан, сүт бүдүрери өскен. Коллектив күрүнеге сүт садарының планныг онаалдаларын колдуунда чылдың-на күүседип келген. Валентина Түлүшовна бодунуң күш-ажылчы үлүүн аңаа киирип келген. Эрткен ажыл-агый чылында агаар-бойдус берге-даа болза, дуржулгалыг саанчы бир саар инээнден 2200 ажыг килограмм сүттү саап алгаш, социалистиг хүлээлгезин ажыр күүсеткен.

ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чыл оюнга төлептиг ужуражыры-биле бедиткен социалистиг хүлээлгени саанчы алгаш, он бирги беш чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш, сүт саалдазын көвүдедир дээш шалып ажылдап турар. Ооң түңнелинде беш айларның даалгазын хүуда күүсеткен. Совхозтуң сүт-бараан фермаларының ажыл-ишчилери ниитизи-биле багай эвес ажылдап турар. Июнь 1-ниң медээзи-биле алырга, ажыл-агый чартык чылда күрүнеге 350 тонна сүт садар тургаш, 294 тоннаны садып, планныг онаалдазын 84 хуу чедире берген.

Валентина Түлүшовна Чалзып чүгле эки ажылдап турар эвес, хөй-ниитиниң херээнге идепкейлиг киржип турар. СЭКП Таңды райкомунуң кежигүнүнге ону соңгаан. Партия райкомунуң пленумнарынга, партия хуралдарынга од доктаамал олуржуп, санал-оналын берип, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржип турар.

Кулузун сүт-бараан фермазының коллективи мурнакчы саанчы В. Т. Чалзыпты улус депутаттарының район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

Х. АЛАШ-ООЛ.

Галина Кечил-ооловна Кечил-оол «Россия» совхозтуң төп сүт-бараан фермазынга үш чыл мурнунда ажылдап кирген. Комсомолчу кыс эгезинде солуукчу саанчы болуп турган. Ооң соонда элээн үе эрткенде бөлүк инекти саары-биле хүлээп алган.

Галина Кечил-оолдуң ажыл стажы улуг эвес. Ынчалза-даа аныяк саанчы ак сеткилдиг күш-ажылы-биле ферма коллективиниң хүндүткелин чедип алган. Галина—ам фермада мурнакчы саанчыларның бирээзи. Ынчангаш кады ажылдап турар эш-өөрү аңаа улуг бүзүрелди көргүзүп, ону Таңды район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

ЧУРУКТА: «Россия» совхозтуң мурнакчы саанчызы Г. К. Кечил-оол.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Хообай.

суурларывыстың

чаагайжыдылгазы

АЯН КИРЕР

«Май 1» совхозтуң төвү Ий суурнуң чурттакчылары суур чаагайжыдылгазын багай эвес чорудуп турар. Ылаңгыя эрткен чазын чуртталга, албан организация черлериниң бажыңнарының девискээринге хөй санныг тарымал үнүштерни олурткан. Чаа олурткан ыяштарны ол дораан кичээнгейге ап, суггарылгазын доктаамал чорудуп турарындан тарымал үнүштер быжыгып, эки үнүп эгелээн. Чижээ, суурнуң уруглар садының, совхоз конторазының, көдээ Совет бажыңының девискээринде олурткан тарымал үнүштерниң ажаалда-хайгааралы эки.

Суурнуң Октябрьская кудумчузунда чаагайжыдылга ажылы уламчылавышаан. Ында аныяктарның бир чаагайжыдылга звенозу ажылдап турар. Олар бо хүннерге чедир 800 метр черни хериминеп, чаарткан.

Совхозтуң ажыл-ишчилериниң аразында чурттап орар бажыңының девискээрин эки чаагайжыдып, тарымал үнүштерни олурткан огородтуг өг-бүлелер эвээш эвес. Чижээ, тудугжу Д. Кол, электрик А. Чаптан, механизатор В. Оюн, пенсионер Д. Күнзек болгаш оон-даа өскелерниң бажыңнарының чаны ногаан-шиник, аянныг, көөрге көрүштүг.

Суур чаагайжыдылгазы дээш ажыл хайныышкынныг чоруп турда-ла, аңаа идепкейлиг киришпес чоруктар база бар. Суурнуң көдээ клувунуң, эмнелге салбырының девискээринде олурткан тарымал үнүштер өспейн, кадып калган. Ук черлерниң ажылдакчылары тарымал үнүштерниң ажаалда-хайгааралынче кичээнгей салбайн турары ындыг түңнелдиг болган. Чаагайжыдылга — хөй-ниитиниң херээ. Ынчангаш аңаа идепкейлиг киржири чугула.

Д. АЙР-САНАА.
Тожу район.

НОГААН-ШИНИК БОЛУР

Эрги-Барлык суурнуң чурттакчылары төрээн суурун чаагайжыттынган, ногаан-шиник тургузар дээш кезиг ажылдарны кылып турар. Суурнуң улуг-биче чурттакчылары эрткен чазын-на кудумчуларны, чуртталга бажыңнарының девискээрин аштап-арыглап, херим-штакетниктерни чаартып, тарымал үнүштерни олурткан.

Көдээ Культура бажыңының девискээрин чаагайжыткан. Ында алдан ажыг дес тарымал үнүштерни олуртуп, чечектер тараан. Культура бажыңының чайгы септелгези чоруп турар. Септелгеге ажыглаар будуктар, тудуг материалдары, чугай четчир. Ынчангаш чай орту кирип чорда, Культура бажыңының девискээринде үнген өң-баазын чечектер ону улам каас-шиник болдурар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.
Барыын-Хемчик район.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

Бүгү делегей ужур-дузалыг болуушкун

САН-ФРАНЦИСКО. (СЭТА-ның корр.). ССРЭ-ниң 60 чыл оюу — бүгү делегей ужур-дузалыг болуушкун, ол дээрге төөгүлүг кыска хуусааның дургузунда деп эргениң болгаш ёзулуг-ла демократияның ниитилелин тудуп тургузарының үлегерин делегейге көргүскен болуушкун-дур деп, СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга америк сураглыг төөгүчү Г. Аптекер медеглээн.

Бистиң бөмбүрзээвиске тайбың дээш улустарның демиселиниң эге бажында чоруп турар Совет күрүнениң ужур-дузазы кайгамчык улуг деп, ол чугаалаан. Дайын деп чүве когу-биле үзүлген делегейни тургузар деп эң кижизиг өндүр чаагай сорулганы чарлаан Совет күрүнениң тергиин улуг база соксаал чок ол демисели ооң даштыкы политиказының шуут үндезини болур.

ССРЭ-ниң бодунуң турары бистиң чер кырынга тайбынны хандырарының чугула фактору болур деп, америк эртемден уламчылаан. Чогум-на совет улус делегей дайынының кол үүргезин чүъктеп эртии, улустарны фашистиг дарлалдан чарып алган. Дайын соолунде чылдарда ССРЭ-ниң политиказы оон-даа артык калчаалыг, кижи төрелгетенни узуткаар ындыг дайынны болдурбазының төөгүлүг боттуг чүүлү боор илерээн.

ССРЭ-ниң 60 чыл болганы Совет Эвилелиниң идип үндүргени аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының дугайында принципиниң амыдыралчызын болгаш шуут эргежок чугулазын маргыш чок бадыткаан.

ССРЭ-ниң бодунуң туруп келген бүгү төөгүзүнде капитализмниң калчаалыг халдаашкыннарынга таваржып келген болгаш таваржып турар-даа. Ол халдаашкыннар янзы-бүрү хевирлиг — боо-чепсектиг холгаарлаашкындан эгелээш экономиктиг кызыпкыйыышкынга чедир.

Баштайгы чылдарда Барыын чүк ССРЭ-ни хүлээп көөрүн деп безин ойталаан, аңаа удур экономиктиг блокаданың политиказын чорудуп, ылгай көөп турган. Ынчалзажок күчүлүг күрүне кылдыр каттышкан совет кижилер чепсектиг халдаашкынга-даа, экономиктиг кыйыышкынга-даа бузурелдиг ойтур шавыышкынны берген. Боттарында бодунчу чурттуда кандыг-даа бергелерни ажып эртер күштерин болгаш аргаларны тыпкан.

Делегейниң ийиги дайынының соонда ССРЭ-ге удур эгелээн «соок дайынның» чарылбас кезээ экономиктиг диверсиялар боор турган. Ону АКШ кажан-даа чажырбаан болгаш Вашингтонда эрге-чагыргалар ол-ла угланыышкынны уламчылап турарын ажык-биле чугаалап турар, ол дөмей-ле, ооң мурнундаалары дег, буураар.

Ол ужур-баш чок политиканың «ажыг» түңнелдерин бир-ле дугаарында ооң эгелекчилери, АКШ четтирерин демдеглээр ужурлуг деп, эртемден айыткан.

ССРЭ-ниң туруп келгениниң 60 чылдарының дуржулгазы совет улус экономиказының чайгылыш чок өзүлдезин хандырар. Ол ышкаш бүгү чонунуң эрге-ажыынга дүгжүп турар ниитилелдиң социал хөгжүлдезин хандырып шыдаар, олар кандыг-даа сорулганы шиитпирлеп шыдаар деп чүвени аргаларлыг болгаш быжыг баазалыг деп чүвени херечилээн деп, Г. Аптекер чугаалаан.

Төөгүге туруп көрбээн улустарның болгаш нацияларының чаңгыс эвии, оларның национал деп эргениң тиилелгези, бүгү улустарның чечектелиишкининге байдалдарны ССРЭ-ге тургусканы хөй-хөй чурттарның, ооң иштинде америк улуска оңаа ужур-дузалыг үлегер-чижек болур деп, көскү төөгүчү түңнелинде чугаалаан.

В. ЧЕРНЫШЕВ.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ АНЫЯКТАРЫ— ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

ПРАГА. Тайбыңның эстафетазы—делегейниң аныяк салгакчыларының холунда. Дайынга удур Чехословакияның Лидицеле тураскаал комплекизинге болган митингиге чүве чугаалааннарның шуптузунуң чугаазының алыс утказы ындыг болган. Чурттуң 11 муң оолдар, кыстары, Демократтыг аныяктарның бүгү-делегей федерациязының ассамблеязының делегаттары болгаш аалчылары, ЧКП ТК-ның секретары И. Поледник, ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары В. Н. Пастухов болгаш социалистиг өске-даа чурттарның делегацияларының удуртукчулары киришкен.

Делегей аныктарының төлээлекчилери чаа дайынны болдурбас деп боттарының шиитпирлиг чоруун медеглээш чер Лидице болу бергени таварылга эвес. Гитлерчи эжелекчилер ол суурну чер кырындан арылдырыпкан үеден бээр бо хүннерде 40 чыл болур.

Ядролуг кыжаныышкынга удур, тайбың дээш чепсеглениишкинни дүжүрер дээш аныяктарның хөделиишкиннериниң чаа бүгү-делегей кампаниязы эгелээнин ол митингиге чарлаан. Ол болза, «Демиселге каттыжыңар!, Тайбың—бистиң ниити херээвис!» деп лозуң-биле эртер. Демократтыг аныяктарның бүгү-делегей федерациязының чиңгине секретары М. Барабаш чыылганнарның мурнунга чүве чугаалап тура, ол кампания бүгү делегейниң тайбың дээш аныяк демиселчилериниң сырый каттышкан эвилелин тургузарынче улуг рольду ойнаар деп чугаалаан. Аныяктарның бүгү-делегей кампаниязын эрттирер деп кыйгырыгны митинг хүлээп алган.

(СЭТА).

ЧАДТА БАЙДАЛ

ПАРИЖ. (СЭТА). Найробиден Франс Пресс агентилелдиң дамчытканын ёзугаар алырга, Африканың Чаңгыс эвилелиниң Организациязының (АЧО) даргазы, Кенияның президентизи Д. Арап Мои Чад талазы-биле чөрүлдээде киржип турар бүгү талаларны чурттуң иштинге хан төктүүшкүнүн болдурбас дээш болдунар-ла бүгү чүүлдерни кылырынче кыйгырган. Чадка тайбыңны камгалаар сорулгалыг африк чурттар аразының күштери-биле чепсектиг сегиржип алыышкыннарны болдурбазынче оларны база кыйгырган.

Нджаменадан Франс Пресстиң дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Соңгу таланың (ФАН) Чепсектиг Күштериниң штавының начальниги майор Идрисс Деббы Чадтың найысылалын ээлээниниң соонда АЧО-нуң Чадта турар төлээлекчилери-биле, а ол ышкаш чурттуң чоокта чаа томуйлаткан премьер-министри Джидинга Доно Игардум-биле ужурашкан. Африк чурттар аразының Чадка тайбың камгалаар күштерин чурттан үндүрерин негээр дивейн турар бис деп, ол солуннарга берген медеглелинге чугаалаан. ФАН-ның удуртукчуларының чамдык чад политиктиг удуртукчулар-биле чугаалажыышкыннар кылыр күзелдиин майор Деббы чугаалаан.

ФАН-ның Европада төлээлекчизи Ахмед Афал бодунуң залчээнде аңгы-аңгы бөлүктерниң киржилгези-биле чуртка түр чазакты тургузар пландар дугайын база дыңнаткан деп, АФП айтып турар.

Шаанда Францияның колониязы турган чер— Чадта болуушкуннарны тайылбырлааш, чуртта экономиктиг болгаш социал айтырыгларның үргүлчүлеңдиг дайын түңнелинде дыка хаңылааныы АФП база демдеглээн. Чоннуң кижи санынга онаштыр ниити национал продуктунуң эң эвээш боор турары Чад дээрге, делегейде эң-не хожудангай болгаш ядыы чурт боор турарын ол-ла агентилел чери айыткан.

АРААТАНЗЫГ АГРЕССИЯ

БЕЙРУТ. Ливанга болгаш Удурланыышкынның палестин шимчээшкининге (УПШ) удур араатанзыг агрессиязының хемчээлдерин израиль дайынзыраактар калбартып турар. Палестин Вафа агентилелдиң дыңнатканын ёзугаар алырга, Ливан черде өлүмнү болгаш үрегдээшкинни нептередип турар израиль халдакчы шериглериниң саны 50 муң кижи четкен. КНО-нуң Ливанда түр күштериниң командылал чериниң медээлери-биле алырга, чүгле Набатияның районунче безин немей 70 израиль танкыларны болгаш 123 бронетранспортерларны октаан.

Израиль шериглер кадыг-дошкун удурланыышкынга таваржып турар. Тир хоорайның кыдыгларында болгаш Сайданы долгандыр бедиктерде аар-берге тулчуушкуннар чоруп турар.

УПШ-ның болгаш национал-патриотчу күштерниң каттышкан отрядтары чамдык участоктарга израиль агрессорларга ойтур шавыышкынны берип турзажок, олар чамдык районнарга десант дүжүрер. Набатия болгаш Хасбайя хоорайларны эжелеп алтар аргалыг болган. Барыын, төп болгаш чөөн талакы угланыышкыннарда израиль танк колонналары ливан девискээрже ханылап бурунгаарлап бар чоруур. Израильдиң ужар чүүлү ливан хоорайларны, чурттакчылыг черлерни дерзии ёзу-биле бомбалап турар. Сайда хоорайга болгаш палестин дескеннерниң Айн аль-Хильве лагеринге дүне агаардан согуушкун таварыштырган. Тайбың чурттакчыларның аразындан хөй санныг кижи амы-тынындан чарылган. Сайдага бомбалар ливан армияның баракталарынга шуут барып дүшкүлээн. Бейруттуң чоогунда Дамбурже израиль самолёттардаң хаязында халдаан. Ливан найысылалга ооң кыдыгларын, Факханиниң, араб университет районнарын болгаш сырый чурттакчылыг өске-даа кварталдарны бомбалаанының түңнелинде үреглиишкиннер дыка улуг болган.

Вафа агентилелдиң сан-медээлери-биле алырга, агрессорларның чидирип өлүрткен болгаш балыглаттырганнары 400 кижи четкен, оларның 50 танкыларын, 40 бронемашиналарын, беш самолёдун болгаш вертолёдун чок кылган. Израильдиң соңгу талакы районнарында израиль шериглерниң туруштарын палестиннерниң артиллериязы боолаан.

• Бейрутка ливан чазактың онза хуралы болуп, чуртта байдалды, израиль агрессияга ойтур шавыышкынны бээр болгаш каражадаан чонга дуза чедирер хемчеглерни аңаа чугаалашкан.

СЭТА-ның медеглелин ливан болгаш палестин бөлүктерде сеткил ханыышкын-биле уткаан. Ливанга удур Израильдиң калбак болгаш улуг күштүг агрессиязын ол медеглелде шиитпирлиг буруу шапкан.

* * *

ВАШИНГТОН. Чоокку Чөөн чүкте байдалды улам чидиглендиреринче угланган базымнарны АКШ кылып турар. АКШ-тың күрдепартаментизиниң албан-дужаалдыг төлээлекчизи А. Рэмбергтиң дыңнатканы-биле алырга, америк шериг-далай флодунуң бөлүк корабльдеринге Рота дээр испан портту каггаш, Чер ортузу далайының чөөн талазынче угландыр чорупсун деп дужаалды берген. Бодунда 5 муң чыгам шериг албанныглар болгаш барык 90 самолёттуг «Джон Ф. Кеннеди» дээр согугжу күштүг авианосец ол корабльдерге каттыжа бээр.

Ливандан хамааты чурттакчы чонну көжүрүп үндүрер таварылгаа белен боор деп оон-биле Вашингтон ындыг шиитпирни үндүрген деп ол төлээлекчи чугаалаан-даа болза, ооң дерзии оңдүштүү илдең болуп турар.

* * *

БЕЙРУТ. Ливанче шургуп кирген израиль шериглер палестиннерни, Ливанның тайбың чурттакчыларын араатанзыг ёзу-биле аажылавышаан, соңгу болгаш чөөн талаларже бар чоруур. Амгы үеде олар Бейруттан 25 километрде болгаш Бейрут-Дамаскының стратегтиг оруундан 12 километрде турар. Сайда болгаш Дамур районнарында шыңгыы тулчуушкуннар болуп, Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң күштери агрессорларга удур шыңгыы демисежип турар. Сайда бүрүн бузээлеткен. Тулчуушкуннар хоорайның кыдыында, порт районунда чоруп турар. Израиль командылал чери камгалакчыларны боо-чепсээлерни дораан салыңар деп негелде кылып, ынчалдыр кылбас болза, хоорайны бомбалаашкыннар, боолаашкыннар-биле үрегдээрин, ооң чонун кырып, чок кылыр кыжанып турар. Тир секторда база тулчуушкуннар калбарган. Чамдык участоктарда израиль агрессорлар ливан-израиль кызыгаардан 80 километрде пункттарда чеде берген. Саны 60 муң кижи ашкан израиль шериглер амгы үеге чедир ливан девискээрниң барык үштүң бир кезиин ээлеп алган.

Ливанга удур агрессия хемчээлдериниң калбарыышкыны израильдиң чагырыкчы, сионисчи бөлүүнүң ооң америк өөрүжүкчүлер-биле кады ажылдап кылган дерзии планнарын тодаргай көргүзе берген. Мурнуу Ливанче бо халдаашкынны кылыр дээш Израильдиң бодалын Ак бажың мурнунда-ла билир турган. Израильдиң үүлгедиишкиннерин АКШ сөс-биле безин буруу шаппаан.

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленииишкинни дүжүрер талазы-биле ийиги тускай сессиязы чедиишкинниг эртер болзун деп Австралияның миллион-миллион чурттакчылары күзеп турарлар. Тайбың дээш, чаа дайынның айыылынга удур шимчээшкинниң хөгжүлдезин деткээн массалыг чыскаалдар, митингилер бүгү чуртта эртип турарлар. Австрали демиселчилериниң кол сорулгазы болза, ядролуг айыылга удур шимчээшкинни улам кабартыры база чурттуң тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштери-биле кады ажылдажылганы быжыглаары болур дээрин чыскаалдарның, митингилерниң киржикчилери демдеглээннер. Австрали диите америк баазаларны тургуспазынче, а ол ышкаш америк стратегияның аспаанче чуртту киирип бар чыдар АНЗЮС шериг блоктан үнерин болгаш делегей арениязынга каяа-даа каттышпазының политиказын чорударын Фрейзерниң чазаандан негээннер.

ЧУРУКТА: дайынга удур чыскаалдың киржикчилери Сиднейниң кудумчуларында.

СЭТА-ның фотохроникалы.

АНГЛИ-АРГЕНТИН ЧӨРҮЛДЭЭ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Аргентинаның президентизи Л. Гальтиери КНО-нуң чиңгине секретары Х. Перес де Куэльярже чагаа чоруткаш, ында англи-аргентин чөрүлдээни тайбың ёзу-биле шиитпирлээрин чедип алыр талазы-биле оралдажылгажыышкынны кылырын оон дилээн. Аргентинаның президентизиниң бодап турары-биле алырга, КНО-нуң ийи таланың аразынга кылыр күжениишкиннери Мурнуу Атлантикада дайын чорудулгаларын соксадырынга ам-даа дузалаң болур. Ол ооң-биле кады чугаалажыышкыннарны катап эгелээриниң баштайгы негелдези кылдыр Аргентина Фолкленд (Мальвин) ортулуктарындан бодунуң шериглерин үндүрзүн деп Англияның негелдезинге ооң чурттунуң чөпшээрешпезин база айыткан.

Аргентин Чепсектиг Күштерниң каттышкан кол штавының медээзинде дыңнадып турары-биле алырга, эрткен хонуктарда ортулуктарга байдал элээн оожургалдыг болган. Чүгле ортулуктарның административтиг төвү Пуэрто-Архентино (шаандакы Порт-Стэнли) хоорайның чоок черлеринде дайын чорудулгаларының чамдык районнарынга англичаннар-биле хоорайны камгалап турар аргентин гарнизонунуң кезектериниң аразынга сегиржип алыышкыннар үргүлчүлеп турган. Үр болбаан тулчуушкунуң түңнелинде англичаннарның далай чадаг шериглериниң чамдык кезектерин кызып үндүрүптер аргалыг болган болгаш олар дайынчы техниказын база боо-чепсээн октагылапкаш, аткаарлай бергенин шериг командылалы айыткан. Ол ышкаш «Харриер» дээр үш британ шүүргедекчи-бомбардировщиктер июнь чедиде аргентин туруштарын тегерии ужуткан, ынчалза-даа оларны зениттиг үгер-боолар-биле адып тургаш, дедир ойладыпкан. Бир «Харриерниң» соондай кара ыш бургуткайның чорууру көзүлгенин шериг медээзинде айтып турар.

Англичаннарның долгандыр бүзээлеп алганы Пуэрто-Архентино дээш кадыг-дошкун хан төктүүшкүннүг тулчуушкуннарның эң чоок хүннерде чайлаш чок болур аңаарын түс чериниң солуннары бижээн. Шериг командылалының төлээлекчилериниң солуннарга, радиога болгаш телевидениеге берген харыыларынга аргентин солдаттарының агрессорну ойтур шавар шиитпирлиин демдеглеп турарлар. Оон-биле кады Мурнуу Атлантикада күчүлүг согуушкун кужу боор турар британ шаап халдаашкын күштериниң чиганниг чок артык боор турарын база айтып турар. «Ол Каттышкан Штаттарга болгаш НАТО-нуң өске-даа чурттарынга деткидип алган турар болганда, Англия шериг талазы-биле улуг күштүг дээрзин билип турар бис»—деп, Мурнуу Атлантикада шериг-далай күштериниң командылакчызы вице-адмирал Х. Хосе Ломбардо национал телевидениеге интервьюзунга чугаалаан.

ЛОНДОН. (СЭТА). АКШ болгаш агрессивиг НАТО бөлүттедениишкининиң өске-даа чурттары Англияның консервативтиг чазааның Аргентина-биле чарлаттынмаан дайынын чорударынга идепкейлиг дузалап турар. «Дейли телеграф» солуун америк администрациязы «Фолкленд кризизиниң талазы-биле Великобританияның кол чөленгиижи-дир» деп бижээн. «Файнэншл таймс» солун бодунуң залчээнде «Каттышкан Штаттарның Англияга берип турар шериг дузаламчызын Уайтхоллда бедик-биле деңнеп турар» онзалап демдеглээн.

Лондонунуң солуннары аңаа холбаштыр чүүлдеринде Пентагон Вознесения ортулукта бодунуң баазазын Англияның эргезинге берипкен болгаш англи интервентичи шериглерниң Мурнуу Атлантикаже баарда кол доктаар чери апарганын сагындырып турар. АКШ аңаа боо-чепсекти, өкчемзекти, дайынчы техниканы, а ол ышкаш амгы үениң ракеталарын берип турар.

Р. Рейганның премьер-министр М. Тэтчер-биле чугаалажыышкыннарының үезинде кол темаларының бирээзи англи-аргентин чөрүлдээ болганын оон дыңнаткан. Бир эвес Фолкленд (Мальвин) ортулуктарынга колониалдыг бүрүн эргезин Англия катап тургузуп алтар чүве болза, аңаа контрольду боттандырып чорударынга Каттышкан Штаттарның киржилгезиниң дугайында айтырыгның улуг ужур-дузалыг апаарын Лондонунуң эрге-чагыргазы айтып турар. Ооң мурнуу чарыында «Гардиан» солун ол ортулуктарга АКШ-тың эң улуг шериг-агаар болгаш шериг-далай баазаларын тургузуп болурунуң аргаларының дугайын база бижээн.

Айтырыңар, харыылап берээл

Эргим редакция, дараазында айтырыгларны харыыладып, билип алыры-биле чоруттувус.

1. Чаш уруглуг не хүннүң чартыында бажыңынга, өске арткаанын конторага ажылдап болур бе? Ооң шалыңын 4 азы 3 шак кылдыр төлээр бе?

2. Уругларым ачазы Самагалдайның Сельхозтехника каттыжыышкынында чолаачылавышаан, инженер-хандырыкчылап ажылдап турар. Ол табель ёзугаар хүннүң 8 шак ажылдаан болуп турар. Чамдыкта Тес-Хем районнуң төвүнден эртенгиниң 6 шакта үнгеш, Кызыл четкеш, оон ээп келирге, кежээкиниң 8 азы 9 шак чеде бээр-дир. Аңаа командировка акшазын база төлевейн турар. Машинаны чолаачылап, чүъкту оон боду чүдүрүп, дүжүрүп турары дээш хуу төлээри дүрүмде көрдүнген бе?

Т. САТ.

Самагалдай суурнуң чурттакчызы.

АЖЫЛДААН ШАГЫН, КЫЛГАН ИЖИН БАРЫМДААЛААР

Тыва АССР-ниң прокурорунуң улуг дузалакчызы М. Ш. Чодуйнуң үстүнде айтырыгларга харыызын моон адаанда парладывыс.

1. Күш-ажыл Хоойлузунуң 49 чүүлүн барымдаалаар болза, ажылчын азы албан-хаакчы чаш уруглуг херээжен чартык хүнде конторага, а ооң ийиги чартыында бажыңынга ажылдаар кылдыр ажылдап турар чериниң администрациязы-биле дугуржуп ап болур. Бүдүрүлгениң баштаар чери-биле чаш уруглуг дээш чартык хүн ажылдаар деп дугуржуп алган болза, ону өске ажылче шилчээн кылдыр дужаал үндүрер апаар. Бо таварылгада ажылдаан шагын барымдаалап төлээр ийикпе, азы кылган ажылын барымдаалап төлээр.

2. Силерниң бижип турарыңарны ёзугаар алырга, өөңер ишти Сельхозтехника каттыжыышкынында инженер-хандырыкчылап турар-дыр. Бо таварылгада ол ажылдаан шагын барымдаалап ай санында штатта көрдүнгенин ёзугаар шалыңын алыр апаар. А ооң чолаачылап, чүъкту чүдүрүп азы дүжүрүп ажылдап турары шын эвес-тир, ону ынчаар кылыры ооң хүлээлгезинге кирбес. Бир эвес чүъкту чүдүрер апарза, ону кайы организациядан ап турарыл, ол организацияның чүдүрүкчүлери чүдүрер апаар, а дүжүрерде наряд тургускаш, чүдүрүкчүлерни тыпкаш дүжүртүп алыр.

Бир эвес ол кижи организациязынга ажылга кирип тургаш, бүдүрүлге чериниң удуртукчузу-биле дакпырлап ажылдаар кылдыр (чолаачылап, чүдүрүкчүлеп) баш бурунгаар дугуржуп алган болза, ынчан ооң шалыңы штаттыг расписаниеде көрдүнген болза, бүдүн чартык (азы чолаачының шалыңының чартыын) шалыңны ап болур эргелиг ийикпе, азы аңаа бо ажылдарны немей кылып турары дээш, ооңа хуузун төлеп берип болур турган. Бир-тээ ындыг дугуржулга чок болганда, Сельхозтехника каттыжыышкынының аңаа чүгле шалыңны төлеп берип турары ол.

Шак барымдаалап ажылдап турар кижээ артык шак ажылдаан дээш төлевес. Командировка акшазын аңаа төлээри хоойлуда көрдүнгенин ёзугаар албан.

Янзы-бүрү медээлер

ААЛДАП ЧОРААН

Өвүр райоңнуң Саглыга «Торгалыг» совхозтан «Хомус» агиткультбригада аалдап чораан.

Ук агиткультбригаданың киржикчилериниң ыры, танцы, музыкага оюн-көргүзүглерин көрүкчүлер дыка сонуургааннар. Агитбригаданың удуртукчузу Дагба Кара-Сал болгаш Анатолий Чымбалак, Чечек Танова, Буян Бады-Суур болгаш Чыргал-оол Чымбалак оларның ырлаары, танцылаары, гитара болгаш өске-даа хөгжүмнү ойнаары солун болган. Саглының чурттакчылары «Хомустуң» ойнакчыларынга өөрүп четтиргенин илередип, ийи совхозтуң культура ажылдакчыларының моон соңгаар-даа оюн-концерттерин көргүзүрүн күзээннер.

О. ДАЛБЫЙ.

●

ЭВИЛЕҢ-ЭЭЛДЕК

Таңды райоңнуң Бай-Хаак суурда «Алдын дүгүр» уруглар садының кижизидикчи башкызы Анастасия Федоровна Булатова үр чылдарда чаптарны ажаап-карактап, азырап келген, уругларга эптиг-ээлдек кижи. Ынчангаш ону бичиилер кончуг хүндүлээр. Оон чуруу районнуң Хүндүлел самбыразында.

ЧУРУКТА: кижизидикчи башкы А. Ф. БУЛАТОВА.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

●

ПУНКТ АЖЫТКАН

Эрзиниң амыдырал хандырылга комбинады Мөрең суурга чагыглар хүлээп алырының чаа пунктузун ажыткан.

«Мөрең» совхозтуң ажыл-ишчилериниң аңаа холбаштырган митингизинге райоңнуң амыдырал хандырылга комбинадының директору Т. Саая совхозта профэвилелдиң ажылчын комитединиң даргазы Н. Нүрзет олар кедээниң ажыл-ишчилериниң амыдырал-чуртталгазын экижидер дээш партия, чазактың сагыш салыышкынының дугайын чугаалап, чаа ажыттынган пунктунуң ажылынга чедиишкиннерни күзээннер.

Митинг соонда пунктунуң иштики дериглери, оон ажылдаар чуруму-биле чон танышкан. Бирги хүнде чондан 248 рубльдиң янзы-бүрү чагыглары кирген.

●

СОЛУН УЖУРАЖЫЛГА

Ол-ла совхозтуң Культура бажыңынга ССРЭ-ниң Чурукчулар эвилелиниң кежигүнү, Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы, бот-тывынгыр композитор, даш чонукчузу Б. С. Дүпчүрнүң чогаадыкчы ажылынга тураскааткан кежээ болуп эрткен. Кежээге даштан кылган кылыгларның делгелгези болгаш оон чогааткан аялгаларының күүселдези болган.

Чыылганнарның мурнунга Эрзиниң музыка школазының директору Ирина Дирчинчап, совхозта партком секретары Ирина Оюн болгаш өскелер-даа аңаа моон соңгааргы чедиишкиннерни күзээннер.

Д. ЧЫРГАЛ-ООЛ.

Школа болгаш амыдырал

АЖЫКТЫГ, СОЛУН ЭРТЕР

Өөредилге чылы доозулган, чайгы дыштанылга эгелээн. Ниитиге ажыктыг күш-ажылга уругларны дыштанылга үезинде кииириштирери чугула. Школачыларның күш-ажыл өөредилгезин болгаш профугланыышкын ажылын Каа-Хем райоңнуң школаларында багай эвес организастаан. Районда өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадалары, күш-ажылдың болгаш дыштанылганың лагерьлери, арга-арыг болгаш эм оттар чыыр бөлүктер ажылдап турар. Ылаңгыя эрткен чылдың түңнелдери-биле оларның көргүзүглери эки болган.

Өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадаларының ажылын эң эки организастаары дээш социалистиг чарыш чоруп турар. 1981 чылда Бүгү-россия социалистиг чарыжының түңнелдерин ёзугаар Тыва АССР-ниң Каа-Хем районда өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадаларының ажылын эки организастааны дээш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл туг-биле шаңнаткан. Ук тукту школачыларның бүдүрүлге бригадаларының район слёдунга бөгүн тыпсыр.

Каа-хемчилер бо чайын база эки ажылдаар сорулганы салып алганнар. 334 кижи бүдүрүлге бригадаларынга, күш-ажылдың болгаш дыштанылганың лагерьлеринге 250 кижи ажылдаар. Оон аңгыда 25 га питомникке, 300 га арга-арыгга баға чогуур ажылдарны чорудуп, ажыктыг ажыл-херектерге уруглар киржирлер. Чамдык уруглар малчыннарга дузалажыр. Эм үнүштерни база чыырлар.

Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бо чайны уруглар ажыктыг, солун кылдыр эрттирер деп планнап алган, ажылдап турарлар.

ҮЛҮГ-ХУУЗУН КИИРБИШААН

Сарыг-Септиң Тока аттыг ортумак школазының өөреникчилериниң бүдүрүлге бригадазын 1973 чылда «Ленинчи орук» совхозтуң баазазынга тургускан. Оон бээр 9 чыл эрткен. Бо үениң дургузунда бүдүрүлге бригадазының материалдыг баазазы өзүп быжыккан. Совхоз бригадага чүък машиназын, көдээ ажыл-агыйның бүгү херекселдери-биле катай бир тракторну берген. Ол ышкаш чайгы үеде суггарылга машиназын болгаш өөреникчилер сөөртүр автобусту быжыглап турар. Өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадазынга 62 гектар черни ногаа аймаа тарып өстүрери-биле быжыглаан. Чылдың-на эки шынарлыг үрезиннер-биле хандырып келген. Өөреникчилерниң чай дургузунда ажылдап, чурттап, дыштанырынга таарымчалыг бригада төвүн Мерген унунда эң чараш черде тургускан. Совхоз аңаа 50 кижи чурттаар, иштинде столоваялыг бажыңны тудуп берген. Ол ышкаш бригаданың удуртукчуларынга ийи аал иштиг чурттаар бажыңны болгаш ногаа өзүмнери болгаш чечектер өстүрер чылыг бажыңны кудуу-биле катай кылган. Ол ышкаш өөреникчилерниң хостуг үезинде стол теннизи болгаш шыдыраа ойнаар черин, номчулга залын база телевизор, кино көөр чайгы театрланы тургускан. Спорт шөлү база бар. Совхоз өөреникчилерни аъш-чем-биле эки хандырып келген. Бо бүгү школаның удуртулгазы, совхозтуң удуртукчулары-биле аразында быжыг харылзааның ачызында чедип алган.

Совхозтуң болгаш школаның коммунистериниң каттышкан партия хуралын чорудуп, аңаа өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадазының ажылын чугаалажып, чорудар ажылдарның планнарын кады тургузуп турар. Өөреникчилерни күш-ажылга кижизидер талазы-биле бригаданың ажылынга «Ленинчи орук» совхозтуң директору турган В. П. Гурков болгаш амгы директору А. А. Моргун улуг дузаны чедиргеннер.

Бистиң школаның бүдүрүлге бригадазы өөреникчилерниң көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү мергежилинге өөренип, боттарынга профессия шилип алырының школазы болу берген. Бригада тургустунганындан бээр үр болбаан-даа болза, аңаа ажылдап турган өөреникчилерден көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларын ол хөйү-биле белеткээн. Оларга «Ленинчи орук» совхозта зоотехник-селекционер Надежда Салчакты, ол-ла совхозта мал эмчизи Раиса Даваалайны, «Енисей» совхозта мурнакчы саанчы Зоя Шаңмаржыны, «Улуг Октябрь» совхозта саанчылар Раиса Натпит, Алефтина Шир-оол, СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозта мурнакчы саанчы Лилия Тарма, ол-ла совхозта мурнакчы хойжу коммунист Тамара Салчакты болгаш өскелерни-даа адап болур. Лилия Тарма ажылдаа-ла чыл четпээн-даа болза, кызымак ажылы-биле чоннуң хүндүткелин чаалап ап четтигиишкен болгаш кады ажылдап турар өөрү ону район Советиниң депутадынга кандидат кылдыр депшидип, улуг идегелди көргүскеннер.

Көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары болуп турарындан аңгыда, бистиң школаның доозукчуларының бир онзагай чүүлү — комсомол райкомунуң путевказы-биле боттарының совхозтарынга ажылдап артып турары. Аля Шир-оол, Светлана Салчак, Ольга Салчак олар төрээн совхозтарынга комсомолчу саанчылар, малчыннар звенозун, бригадазын тургузуп, ук ажыл-агыйларга бедик көргүзүглерни чедип ап турарынга школаның бүдүрүлге бригадазы база салдарлыг болган.

Сөөлгү чылдарда Сарыг-Септиң № 2 ортумак школазы хөй санныг механизаторларны белеткээн. Олар база багай эвес ажылдап чоруурлар.

Чылдың-на болуп турар аныяк саанчыларның, механизаторларның, малчыннарның, ногаа ажаакчыларының район, республика, зона конкурстарынга бистиң бригаданың өөреникчилери каш удаа киржип келген. Алтайга болган Сибирь зоназынга аныяк малчыннарның конкурузунга Светлана Салчак, Костромага болган аныяк малчыннарның конкурузунга Любовь Довдун, Ставропольга болган аныяк механизаторларның конкурузунга Оксана Чаш-оол болгаш өскелерниң-даа чемпионнар болганынга чоргаарланыр бис.

Бисте аныяк салгалды күш-ажылга кижизидип турар эвес, а харын күш-ажылдың кижилерин хүндүлеп көөр, Төрээн чуртунга, чонунга бердинген, херек апарганда амы-тынын харамнанмас мөзү-шынарга кижизидер ажыл черле багай эвес. Оон бир чижээ Саша Назынчап бистиң Төрээн чуртувустуң кызыгаарын камгалажып тургаш маадырлыы-биле өлген. Оон шериг албаны эрттирип турганы кезээниң дилээ ёзугаар школада дайынчы алдарның булуңу тургускан. Ол ышкаш Катя Буяңды солун дамчыштыр республиканың школаларының доозукчуларынга көдээге мал ажылынга ажылдап артып каарын кыйгыргаш, өөрү-биле кады малчыннар бригадазын тургускаш, аңаа ажылдап, хүлээлгезин күүседип тура, амы-тынындан чарылган. Мындыг шынчы бердинген ак сеткилдиглер уругларның аразында хөй.

Бригаданың ажыл-херээниң чедиишкинниг болуру кижизидилге ажылының планын чогуур өйүнде тургузарында, өөреникчилерниң бот-башкарылгазының системазын чөп ажыглаарында болур.

Бо чайын бистиң бригаданың кылыр ажылдары хөй: 20 га черге картофельди, 3 га капуста, 2 га свёкла, 2 га турнепс, 2 га шөлге огурецти олурткан. Өөреникчилер ында ажылын уламчылап турарлар.

И. ДОСТАЙ,
өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадазының удуртукчузу.

ЧӨВҮЛЕЛДИҢ УДУРТУКЧУЗУ

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң төвү Хайыракан суурда эмнелге салбыры бар. Оон эргелекчизи — Лима Игоровна Дамба-Даржаа. Ол өнаашкан ажылынга кызымаа, хөй-ниити ажылынга идепкейлиг-биле чоннуң хүндүткелин чедип алган. Совхозта херээженнер чөвүлелиниң ажылын ийи чыл иштинде башкарып келген. Оон саналын ёзугаар тургустунган херээженнерниң хүндүскү улусчу дружина болгаш доктаамал ажылдап, хөй-ниитиниң корум-чурумун тудар ажылга идепкейлиг киржип турар.

Дружинниктерниң ажыл-херээ суурда көскү болу берген. Совхоз бүдүрүлгезинге доктаамал кирипшес, арага-дарыга сундугар, шош-содаа үндүрер ийи-чаңгыс төлеп чок ада-иени бүдүрүлгениң янзы-бүрү адырларында хаара туткулаан. Бо-ла бүгү ажылдарның түңнелинде корум-чурум хажыдыышкыннары мурнуку чылдарга бодаарга, көскүзү-биле кызырылган. Көдээ Культура бажыңынга дыштанылга кежээлери, лекция, беседа, бүдүрүлгениң мурнакчылары болгаш күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгалар болуп турар.

Херээженнер чөвүлелиниң кежигүннериниң, оон активтериниң киирген үлүү биче эвес. Чөвүлелдиң ажылын чогаадып тургузарда комсомол, профэвилел организациялары, клуб, библиотека чөвүлелдери болгаш улусчу дружинаның удуртукчулары-биле сүмележип тургускаш, парткомнуң каттышкан хуралдарынга бадыладыры чаңчыл болу берген. Оон күүселдезин дээш бодундан база эш-өөрүнден негелделиг ажылдап турары эки түңнелдерни берген. Ол ажылчынга кызымаа-биле чоннуң идегелин чаалап ап, Хайыракан көдээ Советтиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

А. ОНДАР.
Чөөн-Хемчик район.

СЕРЕМЧИДЕ ХОРАМЧА ЧОК

«Амстердамдан билзек» деп уран-чечен кинону сонуургап көрдүм. Политиктиг детективке хамааржыр кичээндириглиг, кижизидилгелиг бо чаа кинону аныяктарга өөредиглиг кылдыр тургускан. Ынчангаш бо кинонуң утказынга, идеязынга хамаарыштыр көдээ клубтарга көрүкчүлер конференцияларын эрттирерин азы бо дугайында беседаларны чорударын артык эвес деп бодаар мен.

Бо чаа кинонуң тургузукчулары—Олег Шмелёв биле Владимир Востоков, а режиссёру—Владимир Чеботарёв. Бо онзагай, политиктиг детективтен аңгыда, ол улуг дуржулгалыг режиссёр «Бууравшкын», «Обком секретары», «Кижи-амфибия», «Оорганынче бооладыпкан» болгаш өске-даа чидиг демиселдерлиг, месилдежиишкиннерлиг, уттундурбас утка-шынарлыг киноларны тургускан. Бедик идейлиг кино-чуруктар хөй-хөй көрүкчүлерниң сонуургалын хайныктырган. В. Чеботарёв—төөгү романтиктиг темага бердинген режиссёр.

«Уран чурукчу кижи болганымда, мени эң-не сонуургадып турар чүүл—кижи—төөгү—политика— үш-булуңчугаш ийин» деп, режиссёр бижээн.

Талантылыг режиссёрнуң бо үстүнде чугаазынга «Амстердамдан билзек» деп кино база-ла дүгжүп турар. Садыг Флодунуң штурманы сиилен-халымак, алыксак-чискек, амыдыралды чиик көөр, «каас-кой» чурттап амыдыраарын күзээр дайзынга чемиш болуп, «шортан аксынче доктак байлан» ышкаш аңаа-ла кире халый бээр Юрий Фастов (артист Александр Збруев) ышкаштарның шпионнарда бары харааданчыг. Ындыг хуунуң бодаар барасканнар алдын билзекке-даа, айыраныышкынныг үнелиг эртине дашка-даа суңдуга бээр, оон уламындан чажыртынган даштыкы шивишкиннерниң сыртыкыжынга кире бээрин улуг совет чекист Ф. Э. Дзержинский бодунуң үезинде чагып, сургап чорааны халас барбааның бо кинодан көөр бис.

КИНО

Ынчангаш Юрий Фастов Амстердам хоорайже бар чорааш, ындыг дузакка туттуна бээрин кайын эскерер, ындыг ыят чок үүлгедигге дүжерин ол херекевээн. Чүге дээрге оон алыс серемчилели мелдүргей, сеткил-сагыжы кепеп. Ындыгларны чажыт разведчиктер дилеп тып, ажыглаарлар.

Юрийни дуржулгалыг, кажар оптуг разведчик Гутман ынчаар белени-биле холга киирип алган, оон кол сорулгазы—Совет чурт дугайында оларга херектиг медээлер алыры.

Ынчалзажок шпион Гутман чазыпкан, чүге дээрге бедик хамаатылыг мөзү-шынарлыг, серемчилелдиг совет чекистер аңаа олурбаан, чылан дег чылбыргай, ийи арынныг шивишкиннерниң чимээниглеринге удур хемчеглерни айыыл чок черниң ажылдакчылары баш удур ап чорудуп турган. Оон ачызында Юрий Фастов бодунуң улуг алдагдалын миннип, Гутманның совет ниитилелге удур тургускан агентура четкизин тудуп илередиринге дузалаан.

Бо кинода бүгү эпизодтар херек кырында болуп турган. Ында чүгле аттар өскерттинген. Удурланышкак (дайзынның) рольду ойнап күүседири берге болгаш нарын-даа бол, бедик мергежилдиг актёр Михаил Волков даштыкы разведчик Гутманның ролюн көрүкчүге бузурендир кылдыр күүсеткен. Бо тывынгыр актёр мурнунда «Сатурнче орук», «Сатурнуң төнчүзү» (Крылов-Крамер), «Экваторнуң пассажири» (Филипп Ключик), «Империяның буурап дүжүүзү» (Керенский), «Тиилелге сөөлүнде тулчуушкун» (Сергей Крылов), «Даг адаанда хостуг чажыды» (ачазы) болгаш өске-даа сегиржип алышкыннарлыг киноларда маадырларның ботидепкей негеттиннер нарын рольдарын күүсеткилээн. Маадырларның рольдарын база-ла дуржулгалыг, көрүкчүлерге шагда-ла билдингир апарган актёрлар Геннадий Корольков, Людмила Стоянова болгаш өскелер-даа солун кылдыр ойнааны көрүкчү өөрүүр.

С. САНДЮ,
көрүкчү.

ДИДИМНЕРНИҢ СПОРТУ

Бо хүннерде Кызылдан Шагаан-Арыг талазынче углаан чазаглыг оруктуң куду хүндүс бадып чыдарга, оон 18-ки километриниң солагай талазында Боом дааның эдектеринде майгыннарны диккеш, оон чанын долгандыр лозуң-плакат-биле каастаап база бүгү эвилелдешкен республикаларның болгаш бистиң чуртувустуң күрүне тугун дээрже киискидир кедүрүп үндүрген.

Ук черде чыл бүрүде чаңчыл болган эртип турар дельтапланеризм маргылдаазы эгелээни ол. Эрткен чылдың сентябрь айның төнчүзүнде аңаа дельтапланеризм спортунга Совет Эвилелиниң бирги чемпионады болуп эрткенин солуннуң номчукчулары эки билир. Ынчан бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң аңгы-аңгы булуңнарындан келген спортчулар бедик арга-дуржулгазын көргүзүп, аңаа ужуткан кижи бүрүзү ол черниң дельтапланеристерге кончуг-ла таарышканын сеткил-сагыжының ханызындан чугаалап турганнар.

Бо удаада ында Россияның Чөөн-Сибирь зоназының чемпионады чоруп турар. Ында Алтай крайның, Новосибирскиниң, Томскиниң, Кемеровонуң, Омскиниң, Тюменьниң болгаш Тыва АССР-ниң шилиндек спортчулары киржип, команда болгаш хууда бирги чер дээш маргыжып эгелээннер. Россия Федерациязында бар 6 зонаның эң-не шыыраа бо. Ынчангаш аңаа тиилекчи болган команданың кежигүннери РСФСР-ниң бирги чери дээш чемпионадынга киржир эргени алырлар.

Тыва черде эгелээн ол солун маргылдаада киржип турарларның аразындан баштайгы хүннүң түңнелдеринден алгаш көөрге, бистиң республиканың шилиндек командазының көргүзүглери эки болган. Команданың капитаны Юрий Алексеевич Чихачёв боду ийи хүннүң түңнели-биле ийиги черде чоруп турар, а оон өөреникчилери Олег Трегубов биле Евгений Егошинниң көргүзүглери база багай эвес.

Эрткен чылын бо зонаның чемпиону атты чаалап алган Томск областан келген дельтапланеристер маргылдааның дүрүмүн ёзугаар ийи командалыг киржип турар. Оларның аразында херээжен спортчу база бар. Ол болза Валентина Калинкина-дыр. Валентина эр улустан бичии-даа тудак чок ужудуп, бешки черде чоруп турар.

Спорттуң бо хевирин дидимнерниң спорту дээривис-ле чөптүг. Чүге дээрге спортчу бодунуң дельтапланы-биле бедик дагдан ужуп баткаш, черден 100-даа метр бедик черге ужудуп, дельтапланың хаттың уг-шиининиң аайы-биле башкарып чорааш, янзы-бүрү нарын мергежилгелерни агаарга кылыр. Ол үеде кандыг берге таварышпас дээр. Хенертен хаттың угланыышкыны өскерлир болза аппаратты аңдара шаавыдып база болур. Ынчангаш чүгле эки белеткел эвес, а харын эрес-дидим, аваангыр-кашпагай, маадырлыг чорук спортчудан негеттинер.

Маргылдаа үргүлчүлеп турар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: бистиң республикага Дельтапланеризм спортун эң баштай сайзырадып эгелээн спортчуларның бирээзи Юрий Чихачёв; дельтапланеристерниң дагдан ужудуп бадар дээш белеткенип турар үези.

Авторнуң фотолары.

Агаар

Республикага бөгүн кежер булуттаар, чамдык черлерге дымырадыр чаъстаар. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр четкер. Агаарның температуразы дүне 2—7, чамдык районнарга 10—15, хүндүс 15—30, чамдык районнарга 24—29 градус чылыыр.

телевидение

ИЮНЬ 11-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». Информастыг программа. 8.35 — Эртенги суда шимчээшкин. 8.50— РСФСР-ниң улустуң артизи В. Городовская биле РСФСР-ниң алдарлыг артизи Н. Чеканова оларның күүселдези. 9.[illegible] — «Дүннарже ырак орук». Хөй сериалыг уран-чечен телефильм. 6-гы, 7-ги серияалары. 11.35— Медээлер. 11.40—14.15— Чапсар. 14.15— Медээлер. 14.35 — Амурда Комсомольскиниң үндезилеттингениниң 50 чылынга. «Хүн үнер чукте хоорай». Документалдыг телефильм. 14.50— «Орус чугаа». 15.20—Уругларга фильм. «Хөглүг үш ээлчег». 3-кү фильм. «Фениморнуң чажыды». 16.25— Ф. Мендельсон. Скрипкага ийи дакпыр концерт. 17.05—17.20 —Чапсар. 17.20 — «Экономика камналгалыг болур ужурлуг». Калуганың «Хлорвинил» каттыжыышкынынга (Ивано-Франковск область). Шекин аргазын шиңгээдип алганының дугайында. 17.35 —Маргылдаа-клуб. 18.15 — «Кады ажылдажылга». Тележурнал. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Казахстанның Россияга эки тура-биле каттышканының 250 чылынга тураскааткан Казах ССР-ниң телевидение программазы. «Ак-дуңмалышкы дугайында сөс». Документалдыг телефильм. Казах ССР-ниң уран чүүл мастерлериниң концерти. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.45—23.05— «Вера Васильева чалап тур...» Төңгенде — Бөгүн делегейде. Информастыг үндүрүлге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00—«Болур-болбазын шенээри — чаагай херек». Уран-чечен телефильм. 13.20—Англи дыл. 13.5[illegible]— «Авазының школазы». 14.20— М. Таривердиев. РСФСР-ниң алдарлыг артизи Н. Лебедеваның болгаш авторнуң күүселдези-биле романстар. 14.55 — Медээлер. 15.00—18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Телемедээлер. 18.15 - «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга». 18.25— «Азияның төвү». Информация-публицистиг программа.

МОСКВАДАН

18.55 — Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 7-ги конкурузунуң байырлыг ажыдыышкыны. Кремльдиң Съездилер ордузундан бижимел дамчыдылга. П. И. Чайковскийниң «Кууларлыг хөл» деп баледи. Чапсарда — «Тамчыктыг удупар, чаштар!» «Илбилиг экран». 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.35—22.40— «Кууларлыг хөл» деп балеттиң уланчызы.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

ЧАРЛАЛДАР

КЕРАМЗИТ-САЙ ЗАВОДУНГА суугу одакчыларының дузалакчылары, технологтуг дериг-херекселдер слесарьлары, ээлчеглер мастерлери дүрген хереглеттинип турар.

Эвээш санныг өг-бүлелер чурттаар общежитие бар.

Айтырыгны керамзит-сай заводунуң баштаар черинге салыр.

Заводка № 2 автобус-биле «Тудуг кезектери» комбинаттың доктаар черинге чедир чоруур.

«Тыва көдээ тудуг» трестиниң аппаратынга инженер-диспетчер болгаш күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниң улуг инженери хереглеттинип турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорай. Завод кудумчузунуң № 24 бажың. Телефон №№ 2-13-86, 2-49-23.

«КРАСНОЯРСКСТРОЙТРАНС» ТРЕСТИҢ КЫЗЫЛДА АВТОБААЗАЗЫ ЗИЛ-555 дээр чаа автосамосвалды чаа УАЗ-469 деп чиик автомобильге орнаарын күзеп турар. Орнаар дугайында билип алыр адрес: Кызыл хоорайның Кечил-оол кудумчузунда № 3 бажың, телефоннар №№ 2-43-48, 2-42-09.

«КРАСНОЯРСКСТРОЙТРАНС» ТРЕСТИҢ КЫЗЫЛДЫҢ АВТОБААЗАЗЫНГА доктаамал ажылдаары-биле кол бухгалтерниң оралакчызы, кассир, диспетчер, мотористер, ТО-1-ниң автослесарьлары (ийиги ээлчегде) болгаш ТО-2-ниң кылганын барымдаалап төлевир алыр слесарьлар хереглеттинип турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорайның Кечил-оол кудумчузунуң № 3 бажың. Телефоннар №№ 2-43-48, 2-42-09.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ АҢЧЫЛАР БОЛГАШ БАЛЫКЧЫЛАР НИИТИЛЕЛИ бо чылдың кежигүн дадывырын төлээриниң хуусаазының 1982 чылдың июнь 30-де төнерин ниитилел кежигүннеринге шуптузунга дыңнадып турар.

БАШТААР ЧЕР.

КИНО

ИЮНЬ 11-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Шуурганныг сагындырыг» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мария, Мирабела» 9.30, 13.00; «Шуурганныг сагындырыг» 11.40, 14.40, 16.30, 18.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дон Фрезерниң төөгүзү» 15.00, 16.50, 18.40, 20.00, «Он ийи айлар» 10.00, 12.00 шактарда.

«ВОСТОК»: Айсбергтер аразынга өлүм» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Чаш назынның байыралы» 19.30 шакта.

«ЧАЙГЫ»: «Бабек» 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

1982-83 өөредилге чылында Кызылдың медицина училищезиниң дараазында салбырларга өөренирлерни хүлээп алыр: санитар-фельдшер салбыры — өөренир хуусаазы — 2 чыл 6 ай, фельдшерниң—2 чыл 6 ай, сестраның—1 чыл 10 ай.

Билдириишкинни августуң 14-ке чедир хүлээп алыр. Өөренир дээннер орус дылга (чогаадыг азы диктант), химияга (аас-биле) шылгалда тудар.

Директорнуң адынга билдириишкинге кожар чүүлдер: ортумак билиг дугайында аттестат (боду-биле), эмчи шынзылгазы (№ 286). 3×4 см. хемчээлдиг алды фото-чуруктар, күш-ажыл дептеринден ушта бижилге, өг-бүлезиниң составының болгаш ада-иезиниң ажыл төлевириниң дугайында шынзылга. Паспортту боду көргүзер. Сургуулдар составынга киир санаар хуусаазы— августуң 22—24 хүнү.

Училищениң адрези: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузунуң № 2 бажың: медицина училищези, телефон №№ 2-10-28, 2-41-19, 2-32-44.

Редакцияның адрези: 667000, Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжа амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 1004.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01716